

Anita Hanslin

KIELIOPINTOJEN VAIKUTUS TYÖLLISTYMISEEN –
MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJOIDEN MIELIPITEITÄ KAUKAMETSÄN
OPISTOSSA KAJAANISSA

Opinnäytetyö
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Tradenomitutkinto
Kevät 2005

Ala Kauppa ja hallinto	Koulutusohjelma Liiketalous
Tekijä(t) Anita Hanslin	
Työn nimi Kieliopintojen vaikutus työllistymiseen - maahanmuuttajaopiskelijoiden mielipiteitä Kaukametsän opistossa Kajaanissa	
Vaihtoehtoiset ammattiopinnot Taloushallinto	Ohjaaja(t) Jussi Y. Hyry
Aika Kevät 2005	Sivumäärä 58 + 10 liitettä
<p>Tiivistelmä</p> <p>Maahanmuutto Suomeen alkoi vasta 1980-luvun loppupuolella ja laajentui 1990-luvulla. Pääosa tulijoista oli kiintiöpakolaisia ja turvapaikanhakijoita. Suomen maahanmuuttopolitiikkaan on huomattavasti vaikuttanut liittyminen Euroopan talousalueeseen ja Euroopan unioniin. Maahanmuutto on lisääntynyt ja integraatiopolitiikka on näiden muutosten seurausta. Maahanmuuttajia kotoutetaan yhteiskuntaan. Kielitaito on yksi tärkeimmistä tekijöistä kotoutumisessa.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää ensisijaisesti suomen kielen opiskelun vaikutusta työllistymiseen ja muita työllistymistä edistäviä tai estäviä tekijöitä. Tutkimukseen osallistui 31 maahanmuuttajaa, jotka opiskelivat suomea Kaukametsän opistossa Kajaanissa vuonna 2004. Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Kajaanin Kaukametsän opisto.</p> <p>Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla viittä henkilöä ja toteuttamalla kysely, johon osallistui 31 henkilöä. Haastatteluaineisto analysoitiin aineistonanalyysillä ja kyselyn analysoinnissa käytettiin Excelin tilasto-ohjelmaa. Tulosten mukaan suomen kielen opiskelusta huolimatta useimmat henkilöt eivät usko-neet työllistävänsä Kajaanissa, koska täällä on niin paljon suomalaisia työttömänä. Lisäksi maahanmuuttajien käsityksen mukaan heihin ei uskota ulkomaalaistaustansa vuoksi. Sen vuoksi heille ei anneta työtä, kun ei tiedetä heidän osaamistaan. Kuitenkin enemmistön toive oli päästä työhön.</p> <p>Kielikurssien lisäksi maahanmuuttajille tulisi tarjota lisäkoulutusta, jonka avulla heidän tietotaitonsa saattettaisiin Suomen työmarkkinoiden vaatimusten tasolle, jolloin heillä voisi olla paremmat mahdollisuudet työllistyä. Tämän työn tuloksista voi olla hyötyä kielikurssien suunnittelijoille, sillä he saattavat löytää työstä jotakin kehitettävää kurssien sisältöön.</p>	
Luottamuksellisuus	julkinen
Hakusanat	maahanmuuttajat, suomen kielen opiskelu, työllistyminen
Säilytyspaikka	Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Business	Degree programme Business Administration
Author(s) Anita Hanslin	
Title Influence of Language Studies on Employment - Opinions of Immigrant Students at Kaukametsä Adult Education Centre	
Alternative professional studies Accountancy	Instructor(s) Jussi Y. Hyry
Date Spring 2005	Total number of pages 58 and 10 appendices
<p>Abstract</p> <p>The purpose of this thesis commissioned by Kaukametsän opisto, the adult education centre in Kajaani was to discover how the Finnish language studies and other factors affected employment.</p> <p>The respondents were obtained from the immigrants who studied Finnish at Kaukametsän opisto. The research was conducted by interviewing five persons and by distributing a questionnaire to thirty-one persons. The interview material was analysed with data analysis and the questionnaires with a statistics program.</p> <p>The results indicated that despite the Finnish studies most of the respondents suspected of getting employed, because there are so many unemployed Finnish people in Kajaani. According to their opinion the immigrants are not trusted because of their foreign background. They are not given a job, because nobody knows their know-how. However, the majority of them would like to have a job.</p> <p>The designers of language courses can use the results of this study to develop their courses. In addition to language studies, the immigrants' know-how should be updated to the requirement level of the Finnish labour market with an acceptable education.</p>	
Confidentiality status	Public
Keywords	immigrants, Finnish language studies, employment
Deposited at	Kajaani Polytechnic Library

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TYÖMARKKINAT SEKÄ TYÖLLISYYS ETTÄ TYÖTTÖMYYS	3
2.1	Liittyminen EU:hun ja Euroopan talousalueeseen on huomattavasti vaikuttanut maahanmuuttopolitiikkaan	6
2.1.1	Aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpiteet ja niiden kohdentaminen	7
2.1.2	Työvoimareservien riittävyys ja ei -työllisten määrä sekä väestötieteelliset tekijät	9
2.1.3	ESR suosittelee Suomelle työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasoittamista	11
2.1.4	EU:n työllisyystavoitteista tärkeimmät ovat täystyöllisyys sekä työnlaatu että tuottavuus	12
2.1.5	Työttömät työnhakijat ja avoimet työpaikat valtakunnallisesti	13
2.1.6	Kainuun työttömyys heinäkuussa 2004	14
2.2	Maahanmuuttajien työllistymiseen vaikuttavia tekijöitä ja toimenpiteitä	15
2.2.1	Valtio vastaa työttömien aktivointisuunnitelmista	16

2.2.2	Integroituminen koskee taloudellista -, poliittista - ja sosiaalista ulottuvuutta	17
2.2.3	Kotoutuminen merkitsee osallistumista valtakäyhteisön sosiaaliin toimintoihin	19
2.2.4	Maahanmuuttajille järjestettäviä kieli- ym. kursseja	21
2.2.5	Valtaväestön asenteet ulkomaalaisia kohtaan	24
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	27
3.1	Laadullinen analyysiprosessi on luokittelua ja luokkien yhdistämistä sekä tulkintaa	30
3.2	Validiteetti ja reliabiliteetti	35
3.3	Eri tutkimusmenetelmien yhdistäminen samassa työssä	37
3.4	Käytännön toimet tutkimuksen toteuttamiseksi	38
3.5	Haastattelun ja kyselyn tulokset	40
4	HAASTATTELUN JA KYSELYN YHTEENVETO JA POHDINTA	51
	LÄHTEET	56
	LIITTEET	58

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää Kainuun alueella asuvien maahanmuuttajien työllistymiseen vaikuttavia tekijöitä, kuten työllistymistä edistäviä ja estäviä tekijöitä. Aihe on tärkeä ja ajankohtainen varsinkin täällä Kajaanissa, sillä maahanmuuttajien työllisyyttä ja työttömyyttä käsittelevästä aiheesta on keskusteltu muun muassa Kainuun Sanomissa 20.10.2004. Myös aikaisemmin syksyllä juuri kunnallisvaalien alla 23.9.2004 ilmestyneessä Kainuun Sanomissa on käyty keskustelua maahanmuuttajien työllistymisestä ja/tai työttömyydestä. Viimeksi mainitussa artikkelissa oli pohdittu muun muassa sitä, löytyisikö mitään keinoja ulkomaalaisten massatyöttömyyden ehkäisemiseksi. Keskustelun mukaan mitään toimivia keinoja ei löytynyt. Kiinnostus tähän aiheeseen on siis lisääntynyt, joten tämä opinnäytetyö saattaisi tuoda joitakin seikkoja käytävään keskusteluun.

Edelleen tämän työn tavoitteena oli selvittää yhtenä vaikuttavana tekijänä suomen kielen opiskelun merkitystä työllistymisessä ja muita myönteisiä työllistymiseen vaikuttavia tekijöitä, kuten kotouttaminen ja erilaiset TE - keskuksen ja työvoimatoimiston järjestämät kurssit ja palvelut. Työllistymistä estäviä tekijöitä saattaa myös olla, esimerkiksi Kainuun alueen voimakas työttömyys ja mahdollinen asenteellisuus ulkomaalaisia kohtaan. Aihetta on tarkasteltu maahanmuuttajien näkökulmasta kartoittamalla heidän mielipiteitään haastattelun ja kyselyn avulla. Tavoitteena oli löytää vastauksia kielen opiskelun mahdollisuuksista auttaa työllistymisessä ja muista opiskelun kautta saatavista tavoitteista ja toiveista. Lisäksi tavoitteena oli löytää kielen opetukseen parannusehdotuksia, jotta ne paremmin vastaisivat maahanmuuttajien toiveita opetuksesta ja sen sisällöstä.

Aiheen idea on syntynyt työharjoittelussa Kajaanin Maahanmuuttajapalvelut – yrityksessä kevään ja kesän aikana vuonna 2004. Maahanmuuttajien asioidessa yrityksessä havaittiin, miten tärkeää paikallisen kielen osaaminen maahanmuuttajille olisi, että he selviäisivät helpommin jokapäiväisistä asioistaan. Myös heidän työnsaantimahdollisuutensa Kajaanissa ja Kainuussa jäi kiinnostamaan. Tutkimuksen kohteeksi valittiin Kajaanin Kaukametsän opistossa suomen kieltä opiskelevat maahanmuuttajat ja opinnäytetyön tilaajaksi valikoitui Kaukametsän opisto.

Aihealueensa puolesta opinnäytetyö on yhteiskunnallinen. Kysymyksessä on ensisijaisesti kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jonka mukaan haastatteluaineistoa on käsitelty ja tulkittu. Työhön on myös yhdistetty kvantitatiivista tutkimusmenetelmää eli tilastollista menetelmää käyttäen on saatu taustatietoja ryhmästä, johon haastateltavat kuuluivat. Työn ajatusmallina oli: 1. Mikä merkitys esimerkiksi kielitaidolla on maahanmuuttajien työllistymisessä? 2. Mitkä tekijät mahdollisesti edistävät heidän työllistymistään? 3. Mitkä tekijät voivat puolestaan estää heidän työllistymistään täällä Kainuussa? Työn teoriaosuudessa käsitellään yleisesti muun muassa aktiivista työvoimapolitiikkaa, työvoimareservejä, työllisyys- ja työttömyystilannetta sekä valtakunnallisesti että Kainuun alueella. Edelleen työssä käsitellään yleisesti myös työllisyyttä ja työllisyystavoitteita kohentavia toimenpiteitä sekä maahanmuuttajiin liittyviä kotoutus- ja koulutusasioita ym. Näistä kaikista teemoista löytyy mitä ilmeisimmin piirteitä, joilla voi olla merkitystä maahanmuuttajien työllistymiseen. Kirjallisuudesta saadun teoriataustan tarkoitus on tukea ja peilata edellä esitettyä ajatusmallia ja kuinka se kytkeytyy haastattelun ja kyselyn kautta saatavaan aineistoon.

2 TYÖMARKKINAT SEKÄ TYÖLLISYYS ETTÄ TYÖTTÖMYYS

Aluksi määritellään opinnäytetyön kannalta tärkeitä avaintermejä, koska työssä tullaan puhumaan erilaisissa juridisissa asemissa olevista henkilöryhmistä ja ryhmien määritelmistä. Seuraavassa esitetyt määritelmät on saatu työvoimaministeriön yleiskirjeestä.

- Maahanmuuttaja:

Maahanmuuttaja on yleiskäsite, jota nimitystä käytetään kuvaamaan kaikkia maahan muuttaneita henkilöitä.

- Siirtolainen:

Siirtolainen on henkilö, jonka tarkoituksena on muuttaa pysyvässä tarkoituksessa toiseen maahan hankkiakseen sieltä toimeentulonsa. Siirtolaisia eivät ole esimerkiksi opiskelijat tai turistit.

- Pakolainen:

YK:n pakolaisen oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa sanotaan, että pakolainen on henkilö, joka on kotimaansa ulkopuolella ja jolla on perusteltua syytä pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen, tai poliittisen mielipiteen johdosta. Esimerkiksi sota, luonnonkatastrofi tai köyhyys ei ole YK:n määritelmän mukaisia pakolaisasemaan oikeuttavia syitä.

- Turvapaikanhakija:

Turvapaikanhakija on henkilö, joka pyytää suojaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Turvapaikkahakemus jätetään maahan tullessa tai mahdollisimman pian maahan tulon jälkeen.

- Kiintiöpakolainen:

Kiintiöpakolainen on henkilö, jolla on YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun myöntämä pakolaisenasema ja jolle on myönnetty maahantulolupa. Vuosittain valtion tulo- ja menoarvion yhteydessä päätetään pakolaiskiintiöistä.

- Paluumuuttaja:

Paluumuuttaja (joka ei ole pakolainen) on ulkosuomalainen, joka on tietyn ajanjakson asunut Suomen rajojen ulkopuolella ja palaa takaisin Suomeen. (Esim. Ruotsin suomalaiset ja inkeriläiset). (Maahanmuuttaja- ja kotoutusohjelma 2004, 3.)

Tämän opinnäytetyön aihepiiriin kuuluvia muita tutkielmia ovat muun muassa: Elina Mannisen ja Jenni Salmisen vuonna 2002 tekemä opinnäytetyö nimeltään Vuonna 1996 Jyväskylän työvoimatotoimiston asiakkaisiksi tulleiden maahanmuuttajien työllistyminen ja heidän työllistymiseensä vaikuttavia tekijöitä. Tässä työssä kartoitettiin maahanmuuttajien kokemuksia työllistymistä edistävästä ja estävästä tekijöistä sekä selvitettiin työnantajien kokemuksia maahanmuuttajista työntekijöinä. Työ oli tehty yhteistyössä työvoimatoimiston kanssa. Kyseisen tutkimuksen mukaan tärkeimmät työllistymiseen vaikuttavat tekijät olivat: suomenkielentaito, erikulttuurientuntemus ja sosiaaliset taidot. Myös työvoimatoimiston rooli työvoimanvälittäjänä koettiin huomattavaksi. (Manninen & Salminen 2002, 2.)

Päivi Weckström on puolestaan tehnyt opinnäytetyön vuonna 2001 aiheesta Maahanmuuttajien kotouttaminen ja kotoutuminen Tampereella. Työn tarkoituksena on ollut selvittää kotouttamiseen vaikuttavia tekijöitä ja kotoutumista edistäviä tai estäviä tekijöitä eli sopeutumista Suomeen. Työssä oli kartoitettu myös kantaväestön suhtautumista ulkomaalaisiin. Kantaväestön keskuudessa ihonväri oli edelleen määräävä tekijä suhtautumisessa ulkomaalaisiin. Selvityksen mukaan maahanmuuttajat kotoutuivat parhaiten työssä. Työttömyyden takia he jäivät vaille taloudellista itsenäisyyttä ja kontakteja suomalaisiin. Maahanmuuttajat haluavat opiskella suomen kieltä ja tehdä työtä, että pärjäisivät taloudellisesti itsenäisinä. Tulosten mukaan tärkeimmät syyt, jotka vaikuttivat kotoutumiseen olivat: kieli, työ, kulttuuri, ihonväri, ihmissuhteet ja kontaktit. (Weckström 2001, 2.)

Sari Palo on puolestaan tehnyt opinnäytetyön vuonna 2001 Kajaanissa aiheesta Työttömyys ja työvoimapolitiikka Suomessa ja Kainuussa 1990-luvulla. Hänen työssään arvioitiin työvoimapolitiittisten toimenpiteiden vaikuttavuutta Suomessa ja Kainuussa 1990-luvulla. Lisäksi työssä oli pohdittu, keihin nämä työvoimapolitiittiset toimenpiteet kohdistettiin ja kuinka oikeudenmukaisesti. Lisäksi työssä tarkasteltiin 1990-luvun työttömyyden kasvua ja syitä siihen sekä työttömyydestä aiheutuvia kustannuksia. Työssä oli myös pohdittu millaisin työvoimapolitiittisin keinoin työttömien määrää yritettiin vähentää. Selvityksen perusteella todettiin, että julkisen sektorin tukityöllistäminen ei juuri auttanut työttömiä työllistymään avoimille työmarkkinoille. Sen sijaan oli todettu yksityisen sektorin tukityöllistämisen vaikuttavuuden olleen vähän parempi. Myös työvoimakoulutuksen merkitys oli todettu suhteellisen vähäiseksi. Lisäksi saadut tulokset todettiin vain suuntaa antaviksi, koska kaikkia tietoja ei ollut saatavilla. (Palo 2001, 2.)

2.1 Liittyminen EU:hun ja Euroopan talousalueeseen on huomattavasti vaikuttanut maahanmuuttopolitiikkaan

Maahanmuutto Suomeen alkoi varsinaisesti vasta 1980-luvun loppupuolella ja laajentui 1990-luvulla. Pääosa tulijoista oli kiintiöpakolaisia ja turvapaikanhakijoita. Suomi on myös vastaanottanut vuodesta 1990 lähtien noin 30 000 inkeriläistä paluumuuttajaa. Paanasen (1999) mukaan työvoimapolitiittinen siirtolaisuus on ollut melko vähäistä, sillä 1980- ja 1990-lukujen taitteessa Suomessa oli vain muutama tuhat ulkomaalaista suhdannetyöntekijää. Kuitenkin jo tuolloin Suomi oli käynnistämässä yhteiskuntaan integroivia toimenpiteitä samoihin aikoihin kuin muutkin Euroopan maat, vaikka Suomi liittyi ulkomaalaisia vastaanottavaksi maaksi muita myöhemmin. (Pitkänen & Atjonen 2002, 10 - 11.) Työn lopussa olevassa liitteessä on nähtävissä Suomessa vakinaisesti asuvien ulkomaalaisten ja Suomen kansalaisuuden saaneiden määriä vuodesta 1990 – 2003 saakka. (LIITE 1.)

Puhuttaessa maahanmuuttopolitiikasta tai maahanmuuttajien määrästä Lepolan (2000) ja Pitkäsen (2002) mukaan Suomessa on tapahtunut muutosta hyvinkin paljon näissä asioissa. Laiton maahanmuutto ja sen estäminen on Suomen maahanmuuttopolitiikan tärkeimpiä tavoitteita sekä tarve saada jo laillisesti maassa asuvat ulkomaalaiset integroitua (kotoutettua) suomalaiseen yhteiskuntaan. Suomen maahanmuuttopolitiikkaan on huomattavasti vaikuttanut liittyminen Euroopan unioniin 1995 ja vuotta aiemmin liittyminen Euroopan talousalueeseen. Tästä syystä maahanmuutto on lisääntynyt ja integraatiopolitiikka on näiden muutosten seurausta. Näin ollen tavoitteellinen kotouttamispolitiikka on koettu siis hyvin tärkeäksi uudistukseksi. On myös puhuttu ja käyty keskustelua siitä, että pitäisikö pakolaisia ja paluumuuttajia vastaanottaa ja kuinka paljon. Lisäksi ongelma on nähty sellaisena, että maahanmuuttajat on koettu avuntarvitsijoiksi ja sosiaalimenojen kasvattajiksi. (Pitkänen & Atjonen 2002, 11 -12.)

Puhuttaessa maahanmuuttajista viitataan hyvin heterogeeniseen ryhmään. Jaoteltaessa maahanmuuttajia ryhmiin erijakoperusteina voivat olla esimerkiksi työ- ja pakolaistaustaisuus tai

maassaoloaika. Kansalaisuutta voidaan pitää tällöin selkeästi erottelevana tekijänä maahanmuuttajista puhuttaessa.

Esim. vuoden 2000 noin 16 900 maahanmuuttajasta noin 9 000 oli ulkomaan kansalaisia ja vajaa 8 000 suomalaisia. Tilastokeskuksen muuttoliiketilastojen (2002) mukaan ulkomaan kansalaisista eniten maahan muutti venäläisiä, virolaisia ja ruotsalaisia. Rekisteritietojen mukaan maahanmuuttaja merkitään rekisteriin vain, jos hän tulee maahan pysyväisluonteisesti. Tilastoissa puolestaan eivät näy ne, jotka tulevat tilapäisesti töihin maahan esimerkiksi EU:n ja Euroopan talousalueelta, sillä tilapäistyöntekijä ei tarvitse työlupaa, eikä näin ollen näy tilastoissa. (Kangasharju, Korpinen & Parkkinen 2003, 3.)

Työministeriön tilastojen mukaan maahanamme saapui vuonna 2000 noin 1 200 kiintiöpakolaista ja yli 3 000 turvapaikanhakijaa. Turvapaikanhakijoista oleskelulupa myönnettiin 460 hengelle ja turvapaikka vain 9 hengelle. Kun arvioidaan maahanmuuton taloudellisia vaikutuksia, on tärkeää erottaa maahanmuuttajien muuttoperuste. Humanitaarisesta syystä maahantulo aiheuttaa kustannuksia luonnollisesti. Eri tilanne on heillä, jotka tulevat Suomeen työn vuoksi, sillä he hyödyttävät kansantaloutta työnsä tuloksilla, joista he itse kuluttavat vain osan. Tämän vuoksi töihin tulevat maahantulijat parantavat myös kantaväestön elintasoja. (Kangasharju, Korpinen & Parkkinen 2003, 3.) Työn lopussa olevassa liitteessä on nähtävissä Kainuun alueella vuonna 2000 asuneiden eri kansalaisuuksien väestömääriä kansalaisuuden ja iän mukaan jaoteltuina. (LIITE 2.)

2.1.1 Aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpiteet ja niiden kohdentaminen

Kansainvälisten järjestöjen kuten OECD:n ja EU:n mukaan työvoimakoulutus merkitsee melkoista haastetta aktiiviselle työvoimapolitiikalle. Kuitenkin Suomen työvoimapolitiikalla on eroavaisuuksia verrattuna muihin maihin, sillä työllistämistoimenpiteiden osuus kaikista toimenpiteistä on huomattavan suuri. Eroavaisuuksia on varsinkin Ruotsiin verrattuna, sillä siellä panostetaan yhä voimakkaammin työvoimakoulutuksen kautta työmarkkinoiden tarjontapuoleen. Toisaalta Suomessakin lamavuosien aikana työvoimakoulutuksen määrä on ollut kasvussa, joten aktiivisen työvoimapolitiikan painopiste on myös siirtymässä kohti tarjontatekijöitä. (Hämäläinen 1999, 96.)

Eräs tulevaisuuden haaste aktiivisessa työvoimapolitiikassa on se, että työllistämistoimenpiteitä tulisi kohdentaa. Julkistalouden velkaantuminen on heikentänyt julkisen sektorin työllistämismahdollisuuksia, joten uusien työpaikkojen luominen jää suurimmaksi osaksi yksityissektorin kontolle. Tällaista kehitystä voimistavat entisestään EMU:n asettamat rajat julkisen sektorin velkaantumiselle ja lisäksi niiden ylittämisestä seuraavat sanktiotoimenpiteet. Onkin melko luultavaa, että jatkossa työllistämistoimenpiteitä kohdistetaan entistä enemmän yksityiselle sektorille. Tämän tyyppinen toiminta ei olisi mitenkään poikkeuksellista, sillä mm. Tanskan työvoimapolitiikkahan on kehittynyt tämän tyyppisillä linjauksilla. (Hämäläinen 1999, 96.)

Talouden muutos on myös eräs tulevaisuuden haasteista, joka vaikuttaa työvoimapolitiikkaan ja on seurausta integraatiokehityksen, teknologian kehittymisen ja globalisoitumisen aiheuttamista toimialojen rationalisoinneista. Yritysten irtisanomiset saavat aikaan sen, että työmarkkinoiden sopeutumispaineet kasvavat, varsinkin jos työttömiksi jääneiden työntekijöiden ammattitaito ei vastaa muiden toimialojen vaatimuksia. Työvoimahallinto voi edistää työmarkkinoiden sopeutumista, jos se onnistuu työnhakijoiden uudelleen kouluttamisessa uusille toimialoille, mikä puolestaan näkyisi alentuneina työttömyyslukuina. Uudelleen koulutukseen osallistumisen edellytys on aikaisempi toimiminen ammatissa. (Hämäläinen 1999, 99.)

Työvoimakoulutus on havaittu käyttökelpoiseksi työvoimapolitiittiseksi instrumentiksi. Nimittäin työvoimakoulutettujen todennäköisyys työllistyä on kasvanut kurssin ansiosta 10 - 15 prosenttiyksikköä. Työvoimakoulutuksen, kuten työllistämistoimenpiteiden kohdalla on lisäksi huomioitava vaikutuksen riippumattomuus suhdannetilanteesta. Esimerkiksi työmarkkinoiden suuret muutokset 1990-luvun alussa eivät kuitenkaan vaikuttaneet aktiivisten työvoimapolitiittisten toimenpiteiden keskinäiseen tehokkuuteen. Eri työllisyysvaikutuksia tutkittaessa on todettu, että työvoimakoulutuksen myönteiset vaikutukset leviävät laajimmalle. Suurin osa eli kaikista työvoimakoulutetuista 80 - 90 prosenttia on hyötynyt kurssista. Nuoriin kohdistettujen työllistämistoimenpiteiden ja yrittäjärahan kohdalla vastaava luku on 70 prosenttia.

Puolestaan yksityiselle työnantajalle kohdistetun työllistämistuen kohdalla vastaava luku on 55 prosenttia, mutta julkisten työllistämistoimenpiteiden kohdalla vain 10 prosenttia. Lisäksi edellä käsitellyn tutkimuksen tulosten perusteella on todettu, että työllistämistukien resurssien siirtäminen julkiselta yksityiselle sektorille edistää kaikkien työnhakijaryhmien työllistymistä. Kuitenkin poikkeuksena säännöstä ovat kuitenkin vajaakuntoiset, joiden työllistymismahdollisuuksiin tämänkaltaisen työvoimapolitiikan muutos ei vaikuta. (Hämäläinen 1999, 102.)

2.1.2 Työvoimareservien riittävyys ja ei -työllisten määrä sekä väestötieteelliset tekijät

Viime aikoina on julkisuudessa keskusteltu maamme työvoiman riittävydestä, vaikka Suomea vaivaa yhä edelleen korkea työttömyys. Kasvaville informaatio- ja kommunikaatioteknologian aloille sekä matalapalkkaisille ja -arvostetuille palvelualoille haluttaisiin rekrytoida ulkomaista työvoimaa. Tässä valossa meidän on syytäkin katsoa tulevaisuuteen kilpailukykyämme säilyttämiseksi. Sisäisillä työmarkkinoilla suunnataan katseet työn laatuun ja määrään. Työvoimareservissä on myös kyse niistä molemmista. Työvoiman laatuun voimme vaikuttaa harjoitettavalla politiikalla, käytännössä tietenkin koulutuksen ja harjoittelun avulla. Työvoiman määrästä puhuttaessa esiin tulee tekijöitä, kuten endogeenis-demografiset tekijät (sisäsyntyiset väestötieteelliset tekijät), joihin emme voi vaikuttaa. (Hämäläinen 1999, 6.)

Suomen työmarkkinoilla ja työvoimapolitiikassa on tapahtunut viimeisen vuosikymmenen aikana melkoinen myllerrys. Tilanne on vakiintumaan päin, mutta vakava työttömyys on jäänyt yhteiskunnalliseksi ongelmaksi. Laman aikana työmarkkinoilta katosi 450 000 työpaikkaa.

Työpaikkoja on luotu lisää 170 000 vuosina 1995 - 1998. Työpaikkojen lisäys ei ole kuitenkaan helpottanut työttömyysongelmaa. (Hämäläinen 1999, 101.) Työn lopussa olevassa liitteessä on nähtävissä työllisyys ja työttömyys Kainuussa sekä myös koko maassa 2004. (LIITE 3.)

Osa työvoimareserviä on menettänyt ammatillisen kompetenssinsa, joka on seurausta 1990-luvun laman aikana tapahtuneista rakenteellisista muutoksista. Tämän vuoksi työvoiman kohtaanto-ongelma on tullut ajankohtaiseksi. Rakennemuutos on myös vaikuttanut alueellisiin mahdollisuuksiin. Maamme syrjäisissä osissa vanhan teollisuuden tilalle ei ole syntynyt mainittavaa uutta teollisuutta. (Hämäläinen 2002, 13.)

Suomessa ei -työllisiä on määrällisesti paljon suhteessa työlliseen väestöön. Näissä kyseisissä ei -työllisten ryhmissä työn haluaminen ei ole myöskään kovin voimakasta. Toisin on taas puolestaan ryhmässä työttömät, opiskelijat ja ´muut`, joita on määrällisesti paljon ja heidän työhalukkuutensa on suhteellisesti suurta verrattuna muihin ryhmiin. Suomen työvoimareservi muodostuu enimmäkseen näistä kolmesta ryhmästä. Myös työkyvyttömien ja eläkeläisten sekä kotona olevien joukko on lukumääräisesti varsin suuri, mutta työn haluaminen on varsin vähäistä näiden ryhmien keskuudessa. (Hämäläinen 2002, 30.)

Kasvavia kustannuksia aiheutuu yhteiskunnalle myös siitä, kun ei - työllisten määrä on suuri ja samalla työssäkäyvien huoltorasite lisääntyy tämän johdosta. Uusia haasteita on tulossa lisää, jos työllisten määrä kääntyy laskuun, eikä haluttuja työvoimareservejä saada käyttöön. Silloin kysytään, ketkä rahoittavat sosiaaliturvan ja eläkkeet jatkossa. Yhteiskunnan kannalta olisi paras, että kaikkien vähäinenkin työpanos saataisiin käyttöön. Toisaalta olisi otettava huomioon esimerkiksi pitkäaikaistyöttömät, jotka eivät ole suoraan käytettävissä työmarkkinoille mahdollisen moniongelmaisuuksien tai syrjäytyneisyyden vuoksi. Heidän saattamisensa työkuuntoon olisi ensiarvoisempaa kuin työllistäminen. (Hämäläinen 2002, 30.)

Jos taloudellinen kehitys jatkuu suotuisasti, niin työvoimantarjonta voi yhä kasvaa 4-5 prosenttia ylöspäin vuoteen 2000 mennessä demografisten (väestötieteellisten) tekijöiden vuoksi. Kuitenkin työvoiman ennustetaan lisääntyvän vain noin 70 000 vuoteen 2000 mennessä, vaikka taloudellinen kasvu olisi nopeaa. Tämä merkitsee, että työvoima-määrän pitäisi jälleen nousta lamaa edeltävälle tasolle. Demografisista (väestötieteellisistä) tekijöistä johtuen työvoimantarjonta alkaa kuitenkin vähentyä asteittain vuosi-tuhannen vaihteen jälkeen. Kuitenkin selvimmin vuoteen 2010 mennessä. Sillä baby-boomisukupolvi, joka nyt on parhaassa työiässä (40 – 50 vuotta), jää eläkkeelle. (Kekkonen 1998, 5.)

2.1.3 ESR suosittelee Suomelle työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasoittamista

Euroopan sosiaalirahasto on ainoa rahasto, jossa yhdistyy horisontaalinen ulottuvuus, joka on yhdistelmä Euroopan työllisyyspolitiikkaa ja sosiaalisen osallisuuden strategiaa. Siinä on alueellista ulottuvuutta, minkä tarkoituksena on ottaa huomioon alueelliset kehitysedellytykset ja paikalliset erityisolot. Lisäksi on autettava vähemmän kehittyneitä alueita nousemaan samalle viivalle muiden alueiden kanssa. Suomessa on kohdennettu varoja 72 miljoonaa euroa (rakennerahastokaudelle 2000 - 2006) ESR:n yhteydessä toimivaan EQUAL:n toimintaan, jonka tavoitteena on kehittää uusia malleja työelämään. Näitä malleja ovat työhön sijoittuminen, työssä pysyminen ja yhtäläisen kohtelun takaaminen kaikille työelämässä oleville sekä muiden työelämän ongelmien huomioon ottaminen. Tehtävänä olisi näiden pyrkimysten valtavirtaistaminen eli näiden uusien mallien sopeuttaminen ja yhdistäminen jo olemassa oleviin työ- ja sosiaalipolitiikan välineistöihin. Suomessa on edelleen unionin kolmanneksi korkein työttömyysaste ja suuri rakennetyöttömyys. Suomessa on alueita, joilla on korkea työttömyys, mutta alue kärsii kuitenkin ammattitaitoisen työvoiman puutteesta. Tämä on osoitus siitä, että aktiivisen työvoimapolitiikan toimia on edelleen tehostettava niin, että työvoiman kysynnän ja tarjonnan epätasapaino korjaantuisi. (Lönnroth 2004, 17 - 19.)

Kansallinen toimintasuunnitelma ja EU:n ministerineuvoston Suomelle antamien suositusten edellytyksenä ovat lisätoimet neljällä alalla. Ensimmäinen tehtävä, jolle olisi tehtävä jotain, on väestön ikääntyminen, joka koskettaa myös koko Euroopan aluetta. Vaikka EU:n nettomaahanmuutto jatkuisikin nykyisellään noin 900 000 henkilön vuositason, niin kuitenkin EU:lla on edessään työvoiman väheneminen. Ei ole muita vaihtoehtoja kuin lisätä kaikkien väestöryhmien osallistumista työelämään, joka samalla toteutuessaan lisäisi myös tuottavuutta. Lisäksi samaan aikaan tapahtuva ikärakenteen muutos ja ikääntyneiden työntekijöiden määrän kasvu koko Euroopan alueella edellyttää laaja-alaisen ”aktiivisen ikääntymisen” strategiamäärittelyä. Tämä on välttämätön toimenpide, jos haluamme pitää eläkejärjestelmämme yhteiskunnallisesti ja rahoituksellisesti elinvoimaisina. (Lönnroth 2004, 19 - 20.)

Toinen tehtävä, jossa kaikki yhteiskunnan jäsenet huomioidaan samanarvoisesti; antamalla kaikille yhteiskunnan jäsenille samat yhteiskunnalliset oikeudet ja etuudet. Myös heikompiosaisten ja erityisesti vammaisten integroitumisesta yhteiskuntaan on huolehdittava. Kolmas tehtävä on suunnattu investointitarpeisiin. Tehtävän tarkoituksena olisi investoida enemmän ja tehokkaammin ”inhimilliseen pääomaan”. Vastavetona niille tekijöille, jossa erilaisuudet ja eriarvoisuudet lisääntyvät ja samaan aikaan taloudelliset ja yhteiskunnalliset rakennemuutokset voimistuvat. Neljäntenä tehtävänä on huolehtia rakennepoliitiikan mukautumiskyvystä, tehokkuudesta ja tarkoituksen mukaisesta hallinnoinnista. Mahdollisuus on olemassa, jotta asetetut tavoitteet Euroopan sosiaalirahaston varoilla saavutettaisiin, niiden käyttöä on seurattava ja valvottava ohjeiden sekä säännösten mukaisesti. Sillä onhan kyse verovarojen käytöstä, että ne menisivät oikeaan ja oikeudenmukaiseen käyttöön. (Lönnroth 2004, 20.)

2.1.4 EU:n työllisyystavoitteista tärkeimmät ovat täystyöllisyys sekä työnlaatu että tuottavuus

Eurooppalaista työllisyysstrategiaa on uudistettu seuraavasti. Yleistavoitteena kaikille kansalaisryhmille on täystyöllisyyden, työnlaadun ja tuottavuuden parantaminen sekä sosiaalisen yhteenkuuluvaisuuden ja osallisuuden vahvistaminen. Suuntaviivoja ovat toimet, joilla suunnataan aktiivisia toimenpiteitä työttömille ja työvoiman ulkopuolella oleville. Pyritään luomaan uusia työpaikkoja ja yrittäjyyttä. Edistetään liikkuvuutta ja sopeutumiskykyä työmarkkinoilla vastaamalla muutoksiin. Vahvistetaan inhimillisiä voimavaroja ja elinikäistä oppimista. (Saijets & Keinänen 2004, 46 - 47.)

Taataan työntekijöille tasa-arvoinen kohtelu työmarkkinoilla. Integroidaan heikommassa asemassa olevia yhteiskuntaan ja puututaan syrjinnän torjuntaan työmarkkinoilla. Lisätään työn houkuttelevuutta erilaisin kannustimin tekemällä työnteko kannattavaksi. Muutetaan työnteko lailliseksi ja tasataan alueellisia työllisyyseroja. Euroopan unionin työllisyysstrategian keskeisin tavoite on nostaa työllisyysastetta eli työssäkäyvien osuutta 15 - 64-vuotiaista 70 %:iin vuoteen 2010 mennessä. Suomen omat tavoitteet ovat vielä suuremmat: 70 %:n työllisyysasteeseen pyritään jo vuoteen 2007 mennessä ja reilusti yli sen vuoteen 2010 mennessä. (Saijets & Keinänen 2004, 46 - 47.)

2.1.5 Työttömät työnhakijat ja avoimet työpaikat valtakunnallisesti

Maamme työvoimatoimistoissa oli vuonna 2004 heinäkuun lopussa 309 000 työtöntä työnhakijaa, mikä oli 1700 enemmän kuin vuonna 2003. Lisääntynyt työttömien työnhakijoiden määrä on seurausta oppilaitoksista valmistuneiden nuorten tulosta työmarkkinoille. Kaikkiaan heinäkuun lopussa työvoimatoimistoissa oli 538 600 työnhakijaa, mikä oli 3 100 enemmän kuin vuonna 2003.

Työnhakijoista työssä olevia oli 121 700, joista 82 900 oli yleisillä työmarkkinoilla ja 38 800 sijoitettuna työhallinnon tukitoimenpitein. Työvoimaan kuulumattomia työnhakijoita oli 55 700. Työttömyyseläkkeensaajia oli 50 400, mikä oli 2 500 vähemmän kuin edellisenä vuonna 2003. (Työllisyyskatsaus 2004, 1 - 2.) Maamme työnhakijoiden joukossa on myös ulkomaalaisia. Opinnäytteen lopussa olevasta liitteestä käy ilmi, minkä maan kansalaisia he ovat. (LIITE 4.)

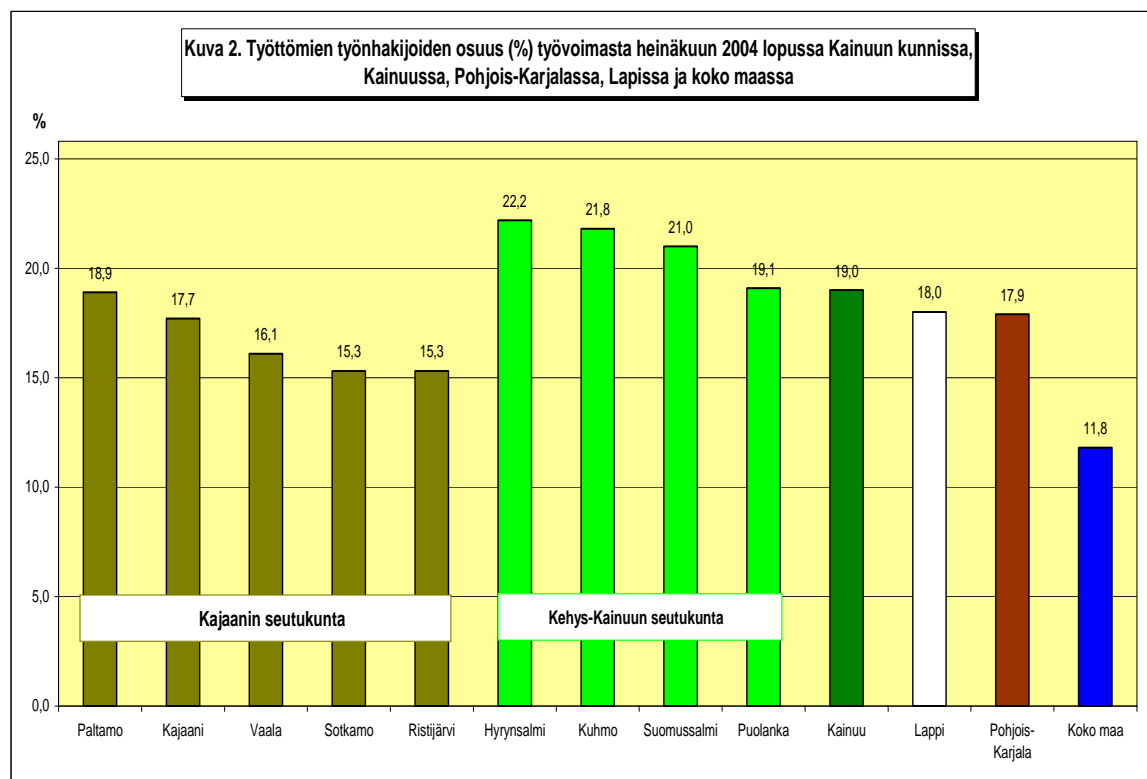
Työvoimatoimistot ilmoittivat vuonna 2004 heinäkuun aikana uusia avoimia työpaikkoja 18 600, mikä oli 1 000 vähemmän kuin vuotta aiemmin. Kaikkiaan työvoimatoimistoissa ilmoitettiin avoimia työpaikkoja heinäkuun aikana 33 900. Työpaikoista täytettiin heinäkuun aikana 19 000. Edelleen heinäkuun lopussa oli avoinna 16 200 työpaikkaa, mikä on vähemmän kuin vuotta aikaisemmin (2003). Avoimet työpaikat olivat vähentyneet erityisesti kaupallisessa työssä (-600). Ammattiryhmittäin tarkasteltuna työttömyys nousi edellisen vuoden (2003) heinäkuuhun verrattuna eniten korkeimmin koulutettujen (1 900) sekä hallinto- ja toimistotyön (1 200) ammateissa. Työttömistä työnhakijoista oli miehiä 49 % ja naisia 51 %. Edelleen vuoden 2004 heinäkuun lopussa alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli 44 300, mikä oli 100 vähemmän kuin edellisenä vuonna. Nuorten työttömyys nousi vuonna 2004 kesäkuusta heinäkuuhun mennessä 3 100:lla. Alle 20-vuotiaita oli työttömänä 12 200. Yli 50-vuotiaita oli työttömänä 99 300 eli 3 600 enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Yli 55-vuotiaita oli työttömänä 66 100, mikä oli 4 500 enemmän kuin vuonna 2003. (Työllisyyskatsaus 2004, 2.)

2.1.6 Kainuun työttömyys heinäkuussa 2004

Kainuun työttömyys kohosi edellisvuosien tapaan jälleen heinäkuussa 2004 pysyen kuitenkin selvästi alemmalla tasolla kuin vastaavana ajankohtana vuonna 2003. Kainuun työmarkkinat hiljenevät yleensä keskikesän loma-aikana, jolloin työvoiman kysyntä vähenee rakennustyötä lukuun ottamatta useimmilla muilla toimialoilla.

Samanaikaisesti uuden työttömän työvoiman tarjonta kasvaa, kun osa alkukesällä opiskelunsa päättäneestä nuorisosta pyrkii työmarkkinoille. Lisäksi osa yrityksistä lomauttaa vuosiloman aikana tilapäisessä ja lyhytaikaisessa työsuhteessa olevaa henkilöstöään. Myös työvoimapolitiittiset toimenpiteet eli työllistämistukityöt, työvoimakoulutus ja työharjoittelu vähenivät heinäkuussa. (Puranen 2004, 1.)

Kuviossa 1. on nähtävissä työttömien työnhakijoiden osuus prosentteina työvoimasta heinäkuun 2004 lopussa, Kainuussa, Pohjois-Karjalassa, Lapissa ja koko maassa.

Kuvio 1. Työttömien työnhakijoiden osuus prosentteina työvoimasta (Puranen 2004, 3)

Koko Kainuun alueella oli vuoden 2004 heinäkuussa 7 220 työtöntä työnhakijaa, kun vuosi aiemmin (2003) työttömiä oli 417 enemmän. Maakunnan työttömyysaste oli koko Suomen pahin, 19 %. Lapissa työttömiä oli 18 % työvoimasta ja Pohjois-Karjalassa 17,9 %. Koko maassa työttömiä oli 11,8 % työvoimasta. Uudella maalla työttömyysaste oli 8,7 %.

Vaikka työttömien määrä Kainuussa oli vähentynyt vuodessa 417 henkilön verran, niin työttömyysaste ei ollut pienentynyt. Syynä tähän oli työvoiman määrän vähentyminen vuodessa noin 2 000 henkilöllä. Työttömyysaste ei ollut myöskään pienentynyt, koska eläköityminen on alkanut ja nuoret ikäluokat vähenevät. Eläkkeelle siirtyvien tilalle ei myöskään oteta uusia työntekijöitä. Kajaanin seutukunta ja Kehys - Kainuun seutukunta erottuvat edelleen selkeästi toisistaan. Vuolijoen, Paltamon, Kajaanin, Vaalan, Sotkamon, ja Ristijärven työttömyysluvut ovat pääosin useita prosenttiyksikköjä alhaisempia kuin Hyrynsalmen, Kuhmon, Suomussalmen ja Puolangan luvut. Kun työttömyysasteella mitataan, niin paras tilanne on tällä hetkellä Sotkamossa ja Ristijärvellä, joissa molemmissa työttömyysaste oli 15,3 prosenttia. Vaikein työttömyys oli edelleenkin Hyrynsalmella, jossa työttömyysaste oli 22,2 prosenttia ja Kuhmossa vastaava luku oli 21,8 prosenttia. Kainuussa työttöminä oli eniten toimistotyöntekijöitä (350) ja laitossiivoojia (237) sekä keittiötyöntekijöitä (228). (Nuotio 2004, A 4.)

2.2 Maahanmuuttajien työllistymiseen vaikuttavia tekijöitä ja toimenpiteitä

Suomessa maahanmuuttajat ovat työllistyneet kantaväestöä heikommin ja pakolaiset vielä heikommin. Tilastojen mukaan voidaan sanoa, että viime aikoina myönteinen talouskehitys on vaikuttanut niin, että maahanmuuttajien työttömyys on vähentymään päin, mutta edelleenkin ulkomaalaiset ovat suomalaisia huonommassa asemassa työmarkkinoilla. Tutkimusten mukaan yksilöllisen työllistymissuunnitelman laatiminen maahanmuuttajalle on katsottu työllistymistä edistäväksi toimenpiteeksi. Myös varhaisessa vaiheessa tehty ammattitaidon kartoittaminen ja sitä kautta täydennyskoulutukseen pääseminen ja työharjoittelu edistävät myös työllistymistä.

Lisäksi työvoimatoimistojen suorat kontaktit työnantajiin ja suositukset voivat olla apuna työllistymisessä. Kuitenkin erityisen keskeisenä työllistymiselle on pidetty riittävää suomen kielen taitoa, joka työnantajien mielestä on suomalaisen työkuulttuurin tuntemisen mitta. (Manninen 2001, 36 – 37.) Opinnäytteen lopussa olevassa liitteessä on tuotu esille työvoimatoimistojen kokoamia tietoja ulkomaalaisista työnhakijoista ja heihin kohdistuneista työvoimapolitiittisista toimenpiteistä. (LIITE 5.)

Monilla tavoin on maahanmuuttajien työllistymistä yritetty helpottaa muun muassa projektien avulla ja tutkimuksissa on pyritty löytämään maahanmuuttajille uusia reittejä työmarkkinoille. Valtosen (1999) tutkimuksen mukaan esimerkiksi jonkun tunnetun tai työnantajan arvostaman henkilön antama suositus on koettu hyväksi keinoksi. Myös viranomaisen suositus saattaa helpottaa myönteisen työhönottopäätöksen syntymistä. Toisaalta maahanmuuttajien omat verkostot auttavat kuitenkin vain sisääntulo-ammatteihin, kuten siivous- ja ravintola-alalle työllistymisessä, mutta koulutusta ja ammattitaitoa vaativiin työpaikkoihin eteneminen edellyttää kuitenkin useimmiten työhallinnon toimia tai suomalaisia kontakteja. Jos yhteiskunta ei tue maahanmuuttajia täydennyskoulutuksen ja kielikurssien avulla, niin vaarana on, että maahanmuuttajat juuttuvat sisääntuloammatteihin ilman etenemismahdollisuuksia. (Manninen 2001, 11.)

2.2.1 Valtio vastaa työttömien aktivointisuunnitelmista

Vuoden 2004 alusta on toimintansa aloittanut aivan uudenlainen työvoiman palvelukeskusten verkosto (uusi toimintamalli entisen tilalla), jota tulisi laajentaa koko maata kattavaksi työllisyystoimenpiteiden vaikuttavuuden parantamiseksi. Näissä palvelukeskuksissa kuntien, työvoimatoimistojen ja Kelan työntekijät yhdessä valmistelevat jokaiselle työttömälle aktivointisuunnitelman, joka sisältää mm. työttömän tarvitsemaa koulutusta, tuettua työtä tai kuntoutusta. Tämä uusi toimintamalli poikkeaa melkoisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana harjoitetusta toimintamallista.

Tässä uudessa mallissa jokaiselle työttömälle räätälöidään kunkin tarpeiden mukainen palvelu. Aktivointitoimenpiteiden jälkeen työttömän hakeutumista työmarkkinoille tulisi edistää työntantajalle suunnatun ns. työllistymisasetelimen avulla, jolla voitaisiin kompensoida työttömän työmarkkinakelpoisuudessa olevia puutteita. Normaalitapauksissa tuki olisi asteittain aleneva, mutta esimerkiksi pysyvästi vammaisella pitkäkestoista. (Kietäväinen 2004, 1.)

Kunnat ovat hoitaneet aktiivisesti työllisyyttä. Kunnat ovat myös edistäneet työllisyyttä alueellaan työllisyyspoliittisten toimenpiteiden, elinkeinopolitiikan ja oman henkilöstöpolitiikkansa avulla. Kuntien tulot ovat entistä riippuvaisempia ansiotulojen kehityksestä ja työllisyydestä. Esitykset miljardin euron suuruisen työmarkkinatuen siirrosta kuntien vastattavaksi ovat kohtuuttomia. Valtio on sysännyt vastuutaan varsinkin pitkäaikaistyöttömien hoidosta ja heidän toimeentulostaan kunnille, kun sen sijaan mielekkäämpää olisi lisätä työllisyystoimien vaikuttavuutta. (Kietäväinen 2004, 1.)

2.2.2 Integroituminen koskee taloudellista-, poliittista- ja sosiaalista ulottuvuutta

Kotoutumisen ulottuvuuksia ovat taloudellinen-, poliittinen-, sosiaalinen- ja kulttuurinen ulottuvuus. Ekholm (1994) erottelee kunkin dimension osalta integraatiota mittaavia indikaattoreita. Taloudellista integraatiota mitattaessa käytetään seuraavia mittareita: työllisyys, tulot, koulutus ja asuminen. Poliittista integraatiota kuvattaessa käytetään seuraavia mittareita: tiedotusvälineiden seuranta, äänestäminen, kansalaisuuden hakeminen ja etninen järjestäytyminen. Sosiaalisen integraation mittareita ovat: kielitaito ja suhteet valtaväestöön (ystävyyssuhteet ja ulkomaalaisvihamielisyyden kokeminen). Kulttuurisessa integraatiossa, jossa etnisen yhteisön sisäistä yhtenäisyyttä voidaan puolestaan mitata seuraavien mittareiden mukaan. Mitattavia ovat: yhteisön koko, oman kulttuurin merkitys, paluumuuttohalukkuus ja etninen järjestäytyminen. (Forsander 2002, 18 - 19.)

Vuonna 1999 tuli voimaan maahanmuuttajien kotoutumislaki, jonka mukaan heitä kannustetaan kotoutumaan. Yhdessä työvoimatoimiston ja sosiaalitoimiston kanssa työttömät maahanmuuttajat laativat lain mukaisen suunnitelman, jossa sovitaan niistä tavoista, joilla maahanmuuttaja perehtyy uuteen yhteiskuntaan ja asuinpaikkaansa. Lisäksi hänellä on mahdollisuus opiskella suomen/ruotsin kieltä tai täydentää ammattitaitoaan ja hankkia yhteiskunnassamme tarvittavia tietoja ja taitoja. Kotoutumissuunnitelma on henkilökohtainen ja se tehdään vasta sen jälkeen, kun maahanmuuttaja on merkitty väestörekisteriin pysyvästi Suomessa asuvaksi, kuitenkin niin, että työttömyys tai toimeentulotuen saanti on kestänyt viisi kuukautta. Oikeus kotouttamissuunnitelmaan on voimassa enintään kolme vuotta siitä, kun hänet on merkitty väestörekisteriin. Tämän suunnitelman toteuttamisen aikana hänen toimeentulonsa turvataan kotoutumistuellla. (Suomeen muuttajan opas 2000, 11.) Opinnäytetyön lopussa olevassa liitteessä on nähtävänä maahanmuuttajatyönhakijoiden kotouttamissuunnitelmien määrät maa-kunnittain vuosilta 2002 ja 2003. (LIITE 6.)

Suunnitelmassa on mahdollista sopia mm. kotoutumiskoulutuksesta, työharjoittelusta, ammattitaidon täydentämisestä suomalaisen työelämän vaatimuksia vastaavaksi sekä osallistumisesta mm. järjestöjen ja yhdistysten erilaiseen opinto- ja harrastustoimintaan, joilla on myös kotoutumista edistävä vaikutus. Maahanmuuttajan omaa osallistumista suunnitelman laatimiseen ja toteuttamiseen pidetään hyvin keskeisenä. Tärkeää on, että suunnitelman tulee jatkuvasti sisältää monenlaisia kotoutumista edistäviä aktiivi-toimintoja. Osallistumista sovittuihin suunnitelman toimenpiteisiin seurataan kotoutujan kirjan avulla, johon osallistuja saa toimenpiteen järjestäjältä osallistumismerkinnän. (Suomeen muuttajan opas 2000, 11.) Opinnäytteen lopussa olevassa liitteessä on nähtävissä työvoimaviranomais-ten laatimia eri toimenpidesuunnitelmia ja niiden prosenttiosuuksia vuonna 2003 kotoutuville maahanmuuttajille. (LIITE 7.)

Kaikki maahanmuuttajat eivät välttämättä kuulu kotouttamislain piiriin, tällöin maahanmuuttaja yhdessä työvoimaneuvojan kanssa tekee työnhakusuunnitelman hakijan tietojen, suunnitelmien ja paikkakunnan työmarkkinatilanteen pohjalta. Lisäksi sovitaan siitä, mitä hakijan on tehtävä ja miten työvoimatoimisto edistää hänen työnhakuaan.

Työvoimatoimisto tukee asiakkaidensa työnhakua järjestämällä työnhakukoulutusta, jossa kerrotaan erilaisista työnhakutavoista, työnantajien toiveista ja tavoista ja opastetaan käyttämään omaa aktiivisuutta työn hakemisessa, varsinkaan kun kaikkia paikkoja ei ilmoiteta julkisesti. (Suomeen muuttajan opas 2000, 25.)

Maahanmuuttajien kokemukset suomalaisista vaikuttavat heidän kotoutumiseensa. Ystävystyminen suomalaisten kanssa edistää kotoutumista ja Suomessa viihtymistä. Puolestaan negatiiviset kokemukset, jotka tutkimusten perusteella ovat nekin hyvin yleisiä, vaikuttavat kotoutumiseen erittäin kielteisesti. Rasismin kohtaaminen ja kokeminen saattaa nimittäin Valtosen (1999) mukaan johtaa entistä tiiviimpään sitoutumiseen omaan etniseen ryhmään. (Forsander 2002, 25.)

2.2.3 Kotoutuminen merkitsee osallistumista valtakunnan sosiaalisiin toimintoihin

Integraatiokäsitettä on maahanmuuttajatutkimuksessa käsitelty melko vähän verrattuna siihen, kuinka usein käsitettä käytetään tutkimuksessa. Käsitteelle ei ole löytynyt maahanmuuttajatutkimuksen näkökulmasta selkeää ja yksiselitteistä määritelmää, vaan tutkijat ovat joko luopuneet määrittelystä tai ottaneet käsitteen käyttöönsä annettuina tai ovat sitten kehittäneet oman työmääritelmänsä. Määritelmässä on yleensä mukana kaksi tekijää: isompi kokonaisuus, joka tavallisesti on valtakunta tai osa siitä ja maahanmuuttajaosapuoli joko yksilö- tai yhteisötasolla. Tarkastelu on suuntautunut useimmiten tutkimuksissa maahanmuuttajaosapuolen integraatiosta isompaan kokonaisuuteen. Tässä tapahtumassa syntyviä muutoksia, nimenomaan maahanmuuttajan ja / tai hänen yhteisönsä kannalta. Harvemmin tutkimuksen kohteena ovat olleet valtakunnassa tapahtuvat muutokset. (Forsander 2001, 38.)

Valtonen (1997) on määritellyt integraation lisääntyvänä osallistumisena valtayhteisön sosiaaliin toimintoihin, kuten työhön ja koulutukseen. Wahlbeckin (1999) mukaan integraatio on osa sitä kehityskulkua, jossa maahanmuuttajat tulevat osaksi yhteiskunnan sosiaalisia ryhmiä ja instituutioita. Yhteistä näille määritelmille kuin myös lukuisille muille integraatiomääritelmille on yhä lisääntyvän osallistumisen tai osaksi tulemisen korostaminen. Näissä määritelmissä on kysymys siitä, että maahanmuuttajat liikkuvat reunoilta lähemmäs yhteiskunnan keskiötä osallistumalla keskiön normien mukaiseen toimintaan. Monet määrittelijöistä ovat halunneet korostaa integraation prosessiluonnetta, joten se nähdään jatkuvana liikkeenä kohti yhteiskunnan keskiötä. Ei siis ole kysymys pysyvästä tilasta, että ollaanko keskiössä tai sen ulkopuolella, vaan prosessista, jossa yhä tiiviimmin sitein lähestytään keskiötä. (Forsander 2001, 38.)

Yhtäältä on esitetty, että etnisen ryhmän sisäinen integraatio edesauttaisi rakenteellista integraatiota valtayhteiskuntaan. Toisaalta taustalla on ajatus, että ne ryhmät, joilla on sama etninen tai kulttuurinen tausta, eivät automaattisesti muodosta yhteisöä asettuessaan vastaanottavaan yhteiskuntaan. Yhteisön muodostumisen edellytyksenä on ryhmätietoisuuden syntyminen, mitä kautta rajat yhteisöön kuuluvien ja muiden välillä vedetään. Ryhmätietoisuus on parhaimmillaan sitä, että se synnyttää yhteisöllisyyttä. Se antaa sosiaalista tukea ja mahdollisesti myös institutionaalisia rakenteita, kuten yhdistyksiä, lehtiä, radiokanavia ja omia kouluja. Vasta kun maahanmuuttajayhteisöt ovat sisäisesti integroituneet, niin he voivat taistella asemastaan valtayhteiskunnan instituutioissa. Muun muassa vastustaakseen esimerkiksi syrjintää ja voivat näin edesauttaa etnisen yhteisön rakenteellista integraatiota niin yhteisö- kuin yksilötasollakin. Kyseessä on etnisten ryhmien muokkautuminen poliittisia ja sosiaalisia oikeuksia ajaviksi etujärjestöiksi. (Forsander 2001, 40 - 41.)

Vähätalon (1998) sekä Kortteisen ja Tuomikosken (1998) mukaan ansiotyö leimaa suomalaisen yhteiskunnan keskiössä voimakkaasti, integroituneena olemista. Näin ollen on hyvin ymmärrettävää, että työttömiä koskevissa tutkimuksissa työttömät kokevat menettäneensä kuulumisen tunteensa ja joutuneensa syrjään. Työllä on muutakin merkitystä kuin vain välinearvo elintason mahdollistajana, sillä se on osoitus myös yhteiskuntakelpoisuudesta.

Jos työtä ei ole, on uhkaava normivaje täytettävä muulla hyväksyttävällä toiminnalla eli käytännössä useimmiten opiskelulla. Työn ja koulutuksen puuttumista on pidetty keskeisenä osana syrjäytymisen tunnusmerkistöä. Helnen (1996) mukaan syrjäytyneet on siis vedettävä reunoilta takaisin mukaan keskukseen ja saatettava normien mukaiseen toimintaan. Jos yhteiskunnan reunoilla on eläjiä, jotka eivät ole suomalaisen yhteiskunnan keskiössä koskaan olleetkaan, kuten on useimpien maahanmuuttajien laita, niin heidät pitää sinne kiinnittää, integroida. Keskiöstä katsottaessa reunoille jääminen ei ole suotavaa, koska marginaali, johon kuuluvat ovat juuri reunoille jääneitä, edustaa järjestäytyneen yhteiskunnan vastakohtaa eli epäjärjestystä ja normien vastaisuutta. (Forsander 2001, 42.)

Integroinnin keinoina hyvinvointiyhteiskunnassa on käytössä laaja yhteiskuntapoliittinen keinovalikoima: työttömien tukityöllistäminen, nuorten työpajat, maahanmuuttajakoulutus työharjoitteluineen ja vajaakuntoisten kuntouttaminen. Vuonna 1999 keväällä voimaan tullut kotouttamislaki on oiva esimerkki maahanmuuttajien osalta, joka velvoittaa integroitumiseen. Laki velvoittaa maahanmuuttajat osallistumaan niin sanottuun kotouttavaan eli integroivaan toimintaan. Tähän toimintaan kuuluu koulutus ja työharjoittelu ja se velvoittaa myös kunnat tarjoamaan integroivia kiinnikkeitä. (Forsander 2001, 42 – 43.)

2.2.4 Maahanmuuttajille järjestettäviä kieli- ym. kursseja

Eri oppilaitokset Suomessa järjestävät ulkomaalaisille kielikursseja seuraavasti:

- ammatilliset aikuiskoulutuskeskukset
- kansalais- ja työväenopistot
- yliopistojen ja korkeakoulujen kielikeskukset
- aikuislukiot
- kansanopistot
- kesäyliopistot.

Koulutus voidaan järjestää työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena, jolloin se on maksutonta ja kursseille hakeudutaan työvoimatoimiston kautta. Muilla suomen kielen kursseilla, kuten kansalais- ja työväenopistoissa kurssimaksu on kohtuullinen 17 - 50 € (Suomeen muuttajan opas 2000, 25.)

Kajaanin Kaukametsän opiston kielenopettaja Kilpeläisen mukaan maahanmuuttajat valikoituvat opiston kursseille seuraavien toimintojen kautta. Eri oppilaitokset lähettävät koulutustarjouksensa Työvoima- ja elinkeinokeskukselle. Tarjoukset kilpailutetaan eri kurssinjärjestäjien kesken, jonka jälkeen TE – keskus arvioi sisällöt ja pakettihinnat ja aikaisemmat tulokset eli palautteet. Kursseille tulijat ovat työttömiä työnhakijoita, jotka työvoimatoimisto valitsee kursseille. Kaikki henkilöt, jotka osallistuvat näille kursseille ovat tulleet työvoimatoimiston kautta. (Kilpeläinen 10.6.2004.)

Puutteellinen suomen kielen taito on osaltaan vaikeuttamassa kotoutumista. Kielitaidon puute on usein este työllistymiselle ja myös yleisin syy opintojen keskeyttämiseen. Usein korkeakouluihin Valtosen (1999) mukaan pääsy loppuu jo alkumetreille, kun kokelas ei selviydy sujuvaa suomen kielen taitoa vaativasta pääsykokeesta. Kuitenkin kielikurssit näyttäisivät olevan sitä tehokkaampi tapa oppia suomen kieltä, mitä nopeammin niille hakeudutaan. (Forsander 2002, 18.)

Ekholmin (1994) tutkimuksen mukaan pakolaiset toivoivat maahanmuuttajakoulutuksen uudistamista lähinnä kielenopiskelun osalta. Pakolaiset toivoivat, että opiskelijat jaettaisiin tasoryhmiin ja huomioitaisiin kunkin äidinkieli ja näin saataisiin tehoa opiskeluun. Jaakkolan (2000) mukaan kaivattaisiin myös tietyille aloille suunnattua täsmäkoulutusta, joka helpottaisi työllistymistä. Toivomusten joukkoon mahtui myös toive oppia arkikieltä asioinnin helpottamiseksi ja kontaktien solmimiseksi. Uskottiin myös, että kielitaito helpottaisi ikääntyvien riippuvuutta muista ihmisistä ja lisäisi oman elämän hallintaa. Kielikurssille osallistuminen nähtiin myös sosiaalisena tapahtumana, sillä kurssilla käydessä saattoi tavata oman etnisen yhteisön jäseniä, mikä osaltaan ehkäisisi syrjäytymistä. Jaakkolan (2000) mielestä maahanmuuttajia kannattaisi ohjata kouluttautumaan nimenomaan tulevaisuuden kasvusektoreille, kuten hoito- ja koulutusosalalle. (Forsander 2002, 18 -19.)

Suomalaiset työnantajat vaativat edelleen Suomi-spesifejä taitoja: kielen osaamista, suomalaista työkokemusta ja suomalaista koulutusta, joten kielitaidon puute vaikeuttaa akateemistenkin pääsyä työelämään. Vaadittava kielitaitotaso riippuu tietysti myös alasta, jolle ulkomaalainen on hakemassa. Akateemiset joutuvat työskentelemään enemmän abstraktin kielen varassa, enemmän kuin muut ryhmät, joten riittävän kielitaidon saavuttaminen on suuren työn takana. Kielitaidon puutteella voidaan ehkä selittää se, että akateemistenkin maahanmuuttajien pääsy koulutustaan vastaavaan työhön on vaikeaa. Muutoin koulutuksensa vuoksi heillä olisi paremmat edellytykset työllistyä, kuin muilla. Virolaiset puolestaan ovat parantaneet asemaansa nopeammin kuin muut entisestä Neuvostoliitosta tulleet, tämä ehkä selittyy sillä, että he omaksuvat suomen kielen helpommin kuin muut. (Forsander 2002, 20.)

Maahanmuuttajien integroituminen yhteiskuntaan tapahtuu parhaiten koulutuksen ja työn avulla. Koulutukseen osallistumisen ja työnsaannin ehdoton edellytys on riittävä kielitaito. Lisäksi kielen oppimista kartuttaa oleskelu suomea puhuvassa yhteisössä. Vaikka koulutusta on tarjolla, kaikki halukkaat eivät pääse heti opiskelemaan, vaan he joutuvat odottelemaan vuoroaan kielenopetukseen, eivätkä he saa mielestään riittävästi opetusta. Kielikoulutukseen kaivattaisiin suunnitelmallista ja muutaman vuoden jatkuvaa projektia, sillä muutaman kuukauden hajanaiset kurssit eivät riitä kielenopetuksessa. (Moilanen 2004, 2.)

Vuoden 2004 helmikuun alussa tuli voimaan yhdenvertaisuuslaki, joka kieltää ikään, etniseen ja kansalliseen alkuperään, kansalaisuuteen, kieleen, uskontoon, vakaumukseen, mielipiteeseen, terveydentilaan, vammaisuuteen sekä sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän. Kuitenkin lain mukaan on sallittua erilainen kohtelu esimerkiksi työhönotossa, jos sen perusteena on työtehtävien laatuun ja niiden suorittamiseen liittyvä todellinen ja ratkaiseva vaatimus. Useimpiin työtehtäviin samoin kuin ammatti-koulutukseen tai muuhun opiskeluun pyrkimiseksi kielitaitoa pidetään tällaisena vaatimuksena. Niin kauan kuin maahanmuuttajille ei järjestetä riittävästi kielenopetusta, kielitaidon puute pysyy syrjivänä tekijänä yhdenvertaisuuslaista huolimatta. (Moilanen 2004, 2.)

Turvallisemman työmarkkina-aseman kannalta suomen kielen osaaminen on edelleen tärkeää ja olennaista, sillä englannin kielellä pärjääminen suomalaisessa työelämässä on mahdollista vain muutamalla saarekkeella, lähinnä informaatioteknologian parissa, liikkeenjohdossa ja akateemisessa tutkimusmaailmassa. Toisaalta nämä työt harvemmin avautuvat maahanmuuttajille, koska ne kaikki vaativat länsimaisen akateemisen koulutuksen. ”Forsanderin mukaan riittävä suomenkielentaito suhteessa siihen työhön mitä tekee tai hakee, on hyvä tavoite”. (Kontiainen 2004, 5.)

Koulutusta silmällä pitäen maahanmuuttajat jakautuvan neljään ryhmään:

- ammattitaitoiset ja korkeasti koulutetut
- koulunkäynnissään jo pitkälle edistyneet
- jonkin verran koulua käyneet
- koulua käymättömät luku- ja kirjoitustaidottomat.

On hyvä muistaa se, että maahanmuuttajista alle 20-vuotiaita on noin 30 %. (Suomen kuntaliiton maahanmuuttopoliittiset linjaukset 2004, 7.)

Työministeriön virkamiehen Laakkosen mukaan maahanmuuttajien täydennyskoulutukseen on panostettava voimakkaasti. Meidän ei tule nollata maahanmuuttajien muualla kuin Suomessa hankittua koulutusta, vaan tarjottava heille täydennyskoulutusta. Suomi heittää rahaa hukkaan, sillä jokaisella 20-vuotiaalla luku- ja kirjoitustaitoisella maahanmuuttajalla on mukanaan 140 000 euron rahakassi. Nimittäin yhden henkilön kasvattaminen ja kouluttaminen Suomessa maksaa yhteiskunnalle tuon edellä kerrotun summan verran. Puhuttaessa tänne muuttavista maahanmuuttajista, summa voi olla kaksinkertainen tai jopa nelinkertainen, jos he ovat lääkäreitä, insinöörejä, sairaanhoitajia tai muusikoita. Laakkosen mukaan asia on kiireellinen, kun otetaan huomioon se, mihin suuntaan Suomen ikärakenne on muuttumassa vuoteen 2010 mennessä. (Väisänen 2004, A 6.)

2.2.5 Valtaväestön asenteet ulkomaalaisia kohtaan

Hyviä etnisiä suhteita tulisi edistää ja rasismin sekä syrjinnän ehkäisyyn tulisi kiinnittää huomiota mm. avoimella ja oikealla tiedottamisella. Valtaväestön ja vähemmistöjen yhteistyötä olisi kehitettävä nykyistä enemmän. Syrjäytymistä tulisi myös ehkäistä, joka edellyttää monipuolisia toimenpiteitä, jotka tulee hoitaa riittävän varhaisessa vaiheessa. (Suomen kuntaliiton maahanmuuttopoliittiset linjaukset 2004, 9.)

Sosioekonominen uhka koettiin eri tavalla eri väestöryhmissä. Ne suomalaiset, jotka olivat vähemmän koulutusta saaneet, kokivat muita useammin maahanmuuttajien uhkaavan heidän sosioekonomista asemaa. Heillä oli käsitys, että vain suomalaiset ovat oikeutettuja työpaikkoihin, korkeaan elintasoon ja sosiaalietuihin. Eläkeikäiset, työväestö ja maanviljelijät eri ammattiryhmistä kokivat eniten sosioekonomista uhkaa. Miehet kokivat enemmän kyseistä uhkaa kuin naiset ja eläkeläiset enemmän kuin nuoremmat. Se kyllä selittääkin eläkeläisten kielteisen suhtautumisen maahanmuuttajiin. (Jaakkola 1999, 70.)

Myös poliittisella ideologialla oli yhteys tähän samaiseen ilmiöön. Vihreät ja keskustalaiset puolueväestä edustivat ääripäitä, kun heille esitettiin useita sosioekonomisten uhkien väittämiä. Muiden suurimpien puolueiden kannattajat sijoittuvat kyselyissä heidän väliinsä. Muutamien väittämien mukaan vihreiden asenteet olivat muuttuneet aiempaa myönteisemmiksi vuodesta 1993 vuoteen 1998 mennessä maahanmuuttajia kohtaan. Sitä vastoin taas keskustan kannattajien asenteet olivat muuttuneet entistä ennakkoluuloisemmiksi. Vihreiden ja keskustan kannattajien aatemaailma oli toisin sanoen etääntynyt entisestään. (Jaakkola 1999, 70.)

Työnantajien, työntekijöiden tai asiakkaiden asenteet ovat ehkä eräs syy siihen, mitä esteitä maahanmuuttajat kokevat, pyrkiessään suomalaisille työmarkkinoille. Luultavasti vähäinen kokemus ulkomaalaisista on tässä taustalla. Mutta työpaikka, jossa on jo ollut maahanmuuttajia työntekijöinä, saattaa helpommin työllistää jatkossakin ulkomaalaisia.

Muutammat esimiehet ovat kertoneet, ettei heillä itsellään mitään ongelmaa ole, vaikka ottaisivat työhön maahanmuuttajan, mutta kertovat työntekijöidensä suhtautuvan kielteisesti ulkomaalaistyöntekijöihin. Tässä tapauksessa ehkä aika muuttaa käsityksiä ja asenteita, sillä jos tulee työvoimapula, ulkomaalaisetkin saattavat kelvata. (Jyväkorpi 2003, 3.)

Maahanmuuttajien eriarvoista pääsyä työmarkkinoille ei voida pelkästään selittää työvoiman tarjontaan liittyvillä tekijöillä kuten, koulutus, työkokemus, kielitaito jne., vaan työvoiman kysyntään liittyvillä tekijöillä. Erityisesti työntantajien asenteilla näyttäisi olevan merkitystä maahanmuuttajien työnsaantimahdollisuuksiin. Lisäksi joidenkin maahanmuuttajaryhmien suhteettoman suuri osuus työttömien kokonaismäärästä Suomessa ihmetyttää. Se osoittaa siihen suuntaan, että työttömyys johtuu pikemminkin sosiokulttuurisista tekijöistä kuin heidän riittämättömästä inhimillisestä pääomastaan. (Akhlaq 2002, 241.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan todellista elämää, joka on hyvin moninainen. Tutkimuksessa on kuitenkin huomioitava, että todellisuutta ei voi pirstoa mielivaltaisesti osiin. Tapahtumat ja kokemukset muovaavat samanaikaisesti toinen toistaan, ja onkin mahdollista löytää monensuuntaisia suhteita. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä pikemminkin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia (totuus) väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152.)

Seuraavassa esitellään kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä. Tutkimuksen luonne korostaa kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, joten aineisto kootaan luonnollisissa todellisissa tilanteissa. Ihminen on ensi sijassa tiedon keruun instrumenttina. Keskeistä on, että tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihinsa ja keskusteluihin tutkittaviensa kanssa kuin mittausvälineillä hankittavaan tietoon. Perustana tälle on sellainen näkemys, että ihminen on riittävän joustava sopeutumaan vaihteleviin tilanteisiin. Monesti tutkijat käyttävät apunaan tiedon hankinnassa myös lomakkeita ja testejä. Laadullisia metodeja käytetään aineiston hankinnassa. Suositaan ja käytetään metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja ”ääni” pääsevät esille. Tällaisia metodeja ovat muun muassa teema-haastattelu, havainnointi, ryhmähaastattelut ja erilaisten dokumenttien ja tekstien diskursiiviset analyysit. Kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisesti. Tutkimussuunnitelma elää ja muotoutuu tutkimuksen edetessä. Tutkimusta voidaan toteuttaa joustavasti ja suunnitelmia voidaan muuttaa olosuhteiden mukaisesti. Tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi et. al. 2004, 155.)

Tutkimustyyppit eroavat toisistaan vain siinä, mitä tutkimuksessa tarkastellaan. Yhteistä niille on se, että niissä käytetään samoja aineistonkeruumenetelmiä. Voidaan puhua jopa aineistonkeruun perusmenetelmistä, koska ne ovat niin tunnettuja, käytettyjä ja yhteisiä monissa lähestymistavoissa ja tutkimusotteissa. Tyypillisiä perusmenetelmiä ovat kysely, haastattelu, havainnointi ja dokumenttien käyttö. (Hirsjärvi et. al. 2004, 180 - 181.)

Robsonin (1995) mukaan: ”Kun tutkitaan ihmisiä, miksi ei käytettäisi hyväksi sitä etua, että tutkittavat itse voivat kertoa itseään koskevia asioita?”, näin hän aloittaa haastattelua ja kyselyä koskevan tekstinsä. Haastattelu on siinä suhteessa ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, että siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. (Hirsjärvi et. al. 2004, 193.)

Haastattelun pyrkimyksenä on kerätä sellainen aineisto, jonka pohjalta voidaan luotettavasti tehdä tutkittavaa ilmiötä koskevia päätelmiä. Suunnitteluvaiheessa tutkijan on kuitenkin jo päätettävä, millaisia päätelmiä hän aineistostaan aikoo tehdä. Haastattelun sisällön suunnittelussa on otettava kantaa myös hypoteesien muodostamiseen. Teemahaastattelussa hypoteesien asema on kuitenkin ongelmallinen. Nimittäin ei voida antaa mitään jyrkkiä tai kaavamaisia ohjeita niiden asettelusta ja muodostamisesta Erilaisesta tutkimusongelmasta ja erityisesti aluetta koskevasta aiemmasta tutkimustiedosta ja teoreettisesta aineksesta riippuu, millaiset ovat edellytykset asianmukaiseen hypoteesien muodostamiseen. Varsinkin kun tutkittava ilmiöryhmä ei ole aivan selkeä eli se on kompleksinen. Esimerkiksi silloin kun tutkitaan ihmisen intentionaalista toimintaa, argumentointia tai arvomaailmaa ja arvokokemuksia, niin näissä tapauksissa hypoteesien muodostaminen on kyseenalaista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 66.)

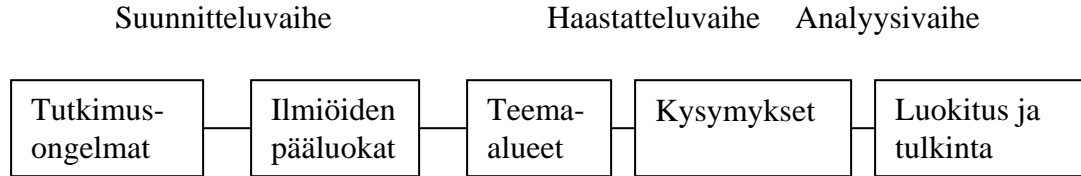
Teemahaastattelua käytettäessä ollaan kiinnostuneita tutkittavan ilmiön perusluonteesta ja ominaisuuksista sekä hypoteesien löytämisestä enemmän kuin ennalta asetettujen hypoteesien todentamisesta. Teemahaastattelua käytettäessä ovat suunnitteluvaiheen tärkeimmät tehtävät haastatteluteemojen suunnittelu.

Vaikka teemahaastattelu nimensä mukaan rakennetaan teemojen varaan, on kuitenkin harkittava, onko kaikista tutkimukseen sisältyvistä ilmiöistä haastattelutilanteessa välttämättä keskusteltava. Tässä voitaisiin noudattaa joustavuuden periaatetta. Toisinaan saattaa olla hyödyllistä sisällyttää vapaan keskustelun lomaan joitakin suppeita lomakkeita, joilla tieto saadaan tiivistetysti esiin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 66.)

Tutkittavat ilmiöt ja niitä kuvaavat peruskäsitteet hahmottuvat kun perehdytään teoriaan ja tutkimustietoon. Voimme aluksi vaikka kuvitella tutkivamme esimerkiksi ahdistuneisuuden ongelmaa. Toteamme, että ahdistuneisuus voidaan jaotella erilaisiin osailmiöihin, esimerkiksi piirreahdistuneisuuteen ja tilanneahdistuneisuuteen. Tällöin nämä ilmiöiden pääluokkia kuvaavat nimitykset ovat tutkimuksen teoreettisia peruskäsitteitä. Koska meidän pitäisi päästä selvittämään näitä tarkemmin, teoreettisia käsitteitä on ehkä tarpeellista eritellä yksityiskohtaisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 66 – 67.)

Haastattelurunkoa laadittaessa ei laadita yksityiskohtaista kysymysluetteloa vaan teema-alueuettelo. Näin teema-alueet edustavat edellä mainittuja teoreettisten pääkäsitteiden spesifioituja alakäsitteitä tai luokkia. Ne ovat siis yksityiskohtaisempia kuin itse ongelmat, varsin pelkistettyjä ja iskusanamaisia luetteloita. Ne ovat niiltä alueilta, joihin haastattelukysymykset varsinaisesti kohdistuvat. Haastattelutilanteessa ne toimivat haastattelijan muistilistana ja tarpeellisena keskustelua ohjaavana kiintopisteenä. Haastattelutilanteessa teema-alueet tarkennetaan kysymyksillä. Teemahaastattelun luonteeseen kuuluu, että myös tutkittava eikä vain tutkija toimii tarkentajana. Se, kuinka jokin ilmiö konkretisoituu tutkittavan maailmassa ja hänen ajatuksissaan, riippuu juuri tutkittavasta ja hänen elämäntilanteestaan. Tutkijan valitsemien teema-alueiden on oltava hyvin väljiä. Tällöin se moninainen rikkaus, joka tutkittavaan ilmiöön yleensä todellisuudessa sisältyy, tulee mahdollisimman hyvin esille. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 66 – 67.)

Teema-alueiden paikka tutkimuskokonaisuudessa voidaan osoittaa alla olevan kuvion avulla:

Kuvio 2. Teema-alueet tutkimuskokonaisuudessa (Hirsjärvi & Hurme 2000, 67)

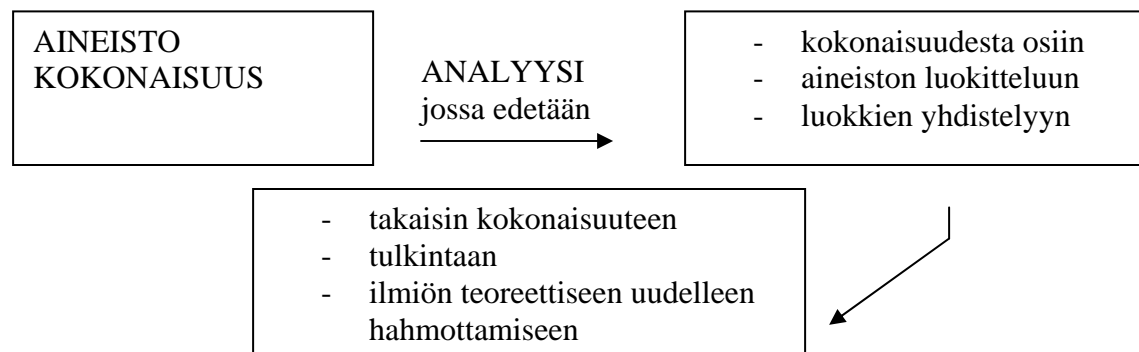
Ennen varsinaisia haastatteluja selvitetään joitakin käytännön ratkaisuja. On tehtävä ratkaisu ainakin: haastattelun ajankohdasta, paikasta, likimääräisestä kestoista ja haastattelun välineistöstä. Haastattelupaikan valintaan vaikuttavat monet seikat: tutkimuksen ongelmat, tutkittavat ilmiöt, käytettävissä olevat resurssit, haastateltavat jne. Haastattelupaikaksi käy periaatteessa mikä paikka tahansa. Kuitenkin yleisimmin: haastateltavan koti, jokin laitos tai julkinen tila (esimerkiksi sairaala, vanhainkoti, toimisto, neuvola tai tutkimuslaitoksen tilat). Myös haastateltavan työpaikka, koulu ja päiväkotiki sekä jokin vapaamuotoinen paikka esimerkiksi katu. Viimeksi mainittu tulee harvoin kysymykseen. Teemahaastattelu edellyttää hyvää kontaktia haastateltavaan, ja siksi haastattelupaikan pitäisi olla rauhallinen ja haastateltavalle turvallinen. Oppilaiden haastattelu koulun tiloissa on tavallista. Etuna on tällöin haastateltavien helppo tavoitettavuus ja se, että haastattelu voidaan tehdä nopeasti, koska haastattelijalta ei kulu aikaa paikasta toiseen siirtymiseen eikä paikkojen etsimiseen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 73.)

3.1 Laadullinen analyysiprosessi on luokittelua ja luokkien yhdistämistä sekä tulkintaa

Laadullisen analyysin pääpiirteitä voidaan hahmotella seuraavasti: Analyysi voi alkaa usein jo itse haastattelutilanteissa. Tilanteessa, jossa tutkija itse tekee haastattelut, hän saattaa jo haastattellessaan tehdä havaintoja ilmiöistä. Varsinkin, kun ne esiintyvät useasti, toistuvasti tai niiden jakautumisen ja erityistapausten perusteella.

Tutkija voi tyypitellä tai hahmotella malleja syntyneistä havainnoista. Hänellä on mahdollisuus kerätä lisää aineistoa tarkistaakseen jonkin kehittelemänsä hypoteesin tai mallin. Aineistoa on mahdollista analysoida yleensä ”lähellä” aineistoa ja sen kontekstia. Kvalitatiivisen aineiston ero kvantitatiiviseen analyysiin verrattuna onkin juuri siinä, että laadullinen tutkimus säilyttää aineiston sanallisessa muodossaan (osittain alkuperäisessä sanallisessa muodossaan). Tutkija joutuu käyttämään päättelyä, joka voi olla induktiivista tai abduktiivista. Induktiivinen päättely on tyypillistä aineistolähtöisyydessä. Abduktiivisessa päättelyssä tutkija käyttää hyväkseen valmiita teoreettisia johtoideoita, joita hän pyrkii todentamaan aineistonsa avulla. Analyysitekniikoita on monenlaisia ja on paljon erilaisia työkentelytapoja. Laadullisessa tutkimuksessa on käytössä vain vähän standardoituja tekniikoita. Ei myöskään voida nimetä yhtä oikeaa tai yhtä ehdottomasti muita parempaa analyysitapaa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 136.)

Haastattelun jälkeen nauhat puretaan teksteiksi eli litteroidaan ja aineisto järjestetään luokittelua varten, jonka jälkeen käytetään analysoinnissa teemahaastattelun analyysitapaa. Analysoinnin jälkeen aineistoa tulkitaan, että löytyykö vastauksia alussa esitettyihin kysymyksiin eli löytyykö vastausta asetettuun tutkimusongelmaan. Seuraavassa kuviossa on nähtävissä haastattelun tutkimusprosessi, minkä mukaan tutkimuksessa edetään.

Kuvio 3. Haastatteluaineiston käsittely analyysistä synteisiin (Hirsjärvi & Hurme 2000, 144)

Aineiston luokittelu pidetään olennaisena osana analyysia. Se toimii pohjana tai kehyksenä, jonka varassa haastatteluaineistoa voidaan myöhemmin tulkita sekä yksinkertaistaa ja tiivistää. Se on välttämätöntä, jos tarkoitus on esimerkiksi vertailla aineiston eri osia toisiinsa tai tyypitellä tapauksia. Luokitellessa aineistoa tutkittava ilmiö jäsentyy, kun vertaillaan eri osia toisiinsa. Luokat voidaan ymmärtää käsitteellisiksi työkaluiksi, joiden varassa voi kehittää esimerkiksi teoriaa tai nimetä abstraktilla tasolla suuresta aineistomassasta tärkeät ja keskeiset piirteet. Luokittelussa on kyse siis päättelystä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 147.)

Monesti kvalitatiivista tutkimusta tekevät pohtivat, miten luokkia tehdään tai luodaan. Tutkijoiden on ollut vaikea löytää tähän yksiselitteistä vastausta. Luokkien muodostamisen kriteerit ovat yhteydessä tutkimustehtävään, aineiston laatuun ja myös siihen millainen on tutkijan oma teoreettinen tietämys tai kyky käyttää tätä tietoa. Aineiston luokittelussa voidaan käyttää apuna seuraavia seikkoja:

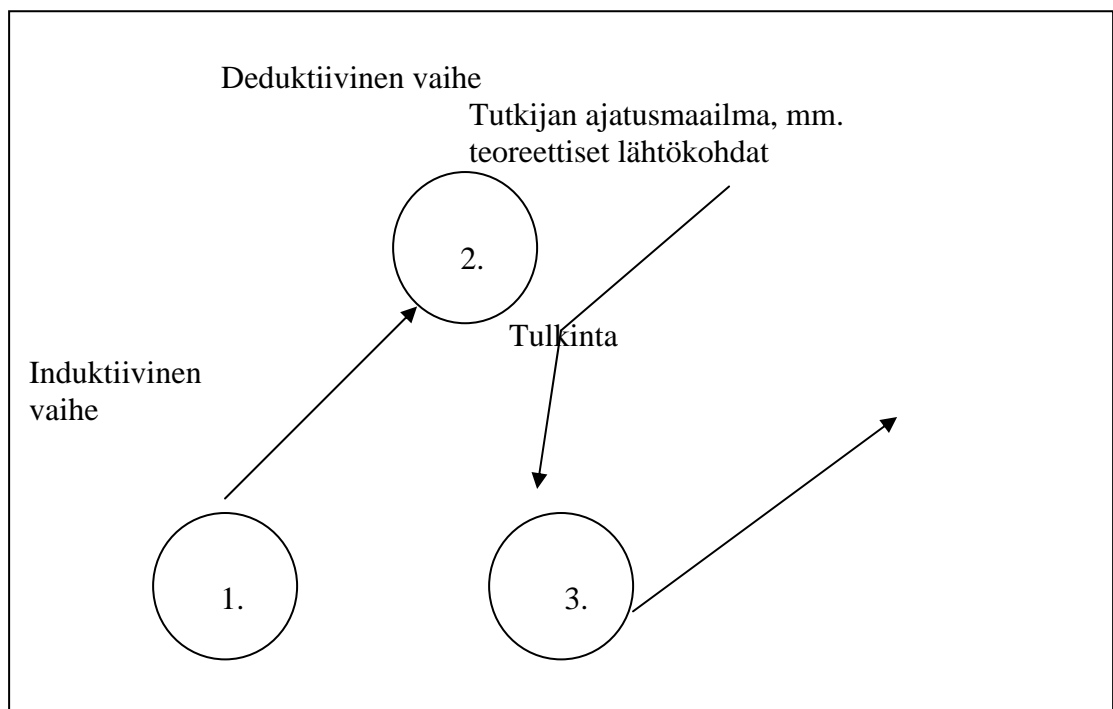
- tutkimusongelma ja sen ala-ongelmat
- tutkimusväline tai eri menetelmät
- käsitteet tai luokittelut, joita toiset tutkijat ovat käyttäneet aikaisemmin samaa aihetta koskevissa tutkimuksissa
- teorial ja teoreettiset mallit
- aineisto itse
- tutkijan mielikuvitus, intuitio. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 147 – 149.)

Kaikkia yllä mainittuja seikkoja voidaan käyttää avuksi eri tavoin esimerkiksi yhdistellen. Kun aineistoa on luokiteltu, useimmiten seuraavan vaiheena on aineiston uudelleenjärjestely laaditun luokittelun mukaisesti. Tässä vaiheessa on pohdittava uudelleen luokittelun onnistuneisuus. Luokkia ehkä joudutaan sekä pilkkomaan että yhdistelemän uusiksi luokiksi. Luokkien yhdistelyssä Dey (1993) ehdottaa huomion kiinnittämistä muun muassa seuraaviin seikkoihin:

- Kuinka olennaisia nämä luokat ovat?
- Kuinka luokat voidaan erotella käsitteellisesti toisistaan?
- Onko niillä yhteyttä toisiinsa?
- Ovatko ne toisensa pois sulkevia vai toisensa osittain peittäviä?
- Onko luokissa yhtä paljon aineistoa?
- Onko luokilla sama status? Vai onko jokin luokka painoarvoltaan vahvempi tai vähäisempi kuin muut? (Hirsjärvi & Hurme 2000, 147 – 149.)

Yhdistelyn tuloksena olevia luokkia on mahdollista nimetä käyttämällä apuna jo olemassa olevia teoreettisia käsitteitä tai niin, että tutkija itse luo ilmiöstä hyvin kuvaavia käsitteellisiä termejä. Tutkijan oma ajattelutyö ja ymmärtäminen ovat yhdistelyvaiheessa tärkeitä. Löydetyt yhteydet olisi kyettävä ymmärtämään sekä empiirisinä ilmiöinä että myös teoreettisina. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 147 – 149.)

Prosessia voidaan kuvata seuraavan kuvion avulla

Kuvio 4. Luokkien yhdistely (Hirsjärvi & Hurme 2000, 150)

Kuviossa ympyrät (1, 2, 3) kuvaavat haastatteluaineiston prosessoinnin vaiheita: vaihe 1. on lähtöaineisto, joka on muokkaamaton haastatteluaineisto ja on jo esimerkiksi tietokoneella litteroituna. Vaihe 2. on luokitettu aineisto, jossa lähtöaineistoa on jo induktiivisesti muokattu ja ryhmitelty luokiksi. Joskus tällainen aineiston käsittely riittää. Kuitenkin voidaan todeta, että tutkimuksen tuloksia olisi voitu huomattavasti kohentaa, jos käsittelyä olisi jatkettu deduktiiviseen vaiheeseen vaihe 3. Tutkimus, joka jää pelkkien näiden luokkien kuvaukseksi, vaikuttaa usein lattealta ja ”hengettömältä”. Laadullisessa analyysissä deduktiivisella vaiheella on tarkoitettu paljon laajempaa ajattelutyötä kuin pelkkää hypoteesien asettelua. Tarkoituksena ei tarvitse olla lainkaan kausaalisen selitysmallin mukainen toiminta. Sen sijaan tutkijan tehtävä on tarkastella luokitettua aineistoa omasta ajatusmaailmastaan käsin. Pyrkimyksenä on ymmärtää ilmiötä monipuolisesti ja pyrkimyksenä on kehittää sellainen teoreettinen näkökulma tai malli, johon luokiteltu aineisto voidaan sijoittaa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 150.)

Tutkijan pyrkimyksenä on haastatteluaineistoihin perustuvissa tutkimuksissa ja erityisesti kvalitatiivisesti suuntautuneissa analyysissä päätyä onnistuneisiin tulkintoihin. On mahdollista, että samaa haastattelutekstiä voidaan tulkita monin tavoin ja eri näkökulmista. Silloin kun tulkinta on onnistunut, niin avainkriteerit ovat siinä, että myös lukija, joka omaksuu saman näkökulman kuin tutkija, voi löytää tekstistä ne asiat jotka tutkijakin löysi. Kvalitatiivisissa tutkimuksissa tutkimus on sillä tavoin tulkinnallista, että tulkintoja tehdään ”sisäkkäisesti” tai useissa eri vaiheissa: tutkija tulkitsee tutkittavan tulkintoja, ja lukija puolestaan taas tulkitsee tutkijan tulkintoja. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 151.)

On monia tapoja esitellä kvalitatiivisesti analysoidun haastatteluaineiston tulokset, jotka voidaan esittää: tekstinä, numeroina, kuvina ja kuviina. Tässä puhutaan toisaalta tutkimuksen osin esittämisestä, mutta joskus voidaan koko kvalitatiivisen tutkimuksen tulostivistää esimerkiksi yhdeksi taulukoksi, kertomukseksi tai kuvioksi. Sama tulos tai tulkinta on mahdollista samassakin tutkimuksessa esittää yhdellä tai useammalla tavalla tai eri tapojen yhdistelminä. Tulokset voidaan esittää sanallisessa muodossa, tai teksti saattaa olla tutkijan kuvausta tutkittavasta aiheesta.

Se voi olla suorasanaista tekstiä, mutta tutkija voi käyttää myös esimerkiksi lyhenteitä tai koodeja, varsinkin analyysivaiheessa. Tekstiin voi sisällyttää myös haastatteluotteita, tai teksti voidaan kirjoittaa kertomuksen muotoon. Teksti on mahdollista esittää myös taulukoina ja matriiseina, jolloin se on äärimmilleen tiivistettynä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 169 – 170.)

3.2 Validiteetti ja reliabiliteetti

Realistisessa luotettavuusnäkemyksessä, jossa tutkimustekstiä on pidetty ikkunana todellisuuteen, käytetään perinteistä validiteetin käsitettä, joka on jaettu ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin. Sisäinen validiteetti (pätevyys) viittaa tutkimuksen teoreettisten ja käsitteellisten määrittelyjen sopusointuun. Tutkimuksen teoreettis – filosofiset lähtökohdat, käsitteiden määrittelyt ja menetelmälliset ratkaisut täytyy olla loogisessa suhteessa keskenään. Sisäinen validiteetti osoittaa tutkijan tieteellisen otteen ja tieteenalansa hallinnan voimakkuutta. Ulkoisesta validiteetista puhuttaessa tarkoitetaan tehtyjen tulkintojen ja johtopäätösten sekä aineiston välisen suhteen pätevyyttä. Tutkimuksen reliaabeliudessa on kysymys siitä, että aineiston tulkinnan sanotaan olevan reliaabeli silloin, kun se ei sisällä ristiriitaisuuksia. (Eskola & Suoranta 1998, 214.)

Cannellin ja Kahnin (1968) mukaan haastattelun reliabiliteetti voi myös tarkoittaa sitä, voidaanko saada samanlainen tulos jos käytetään jotain toista haastattelijaa tai jos sama haastattelija vain toistaa haastattelun samoissa oloissa. Teemahaastattelussa tilanne on ainutkertainen ja jos samaa henkilöä haastateltaisiin toistamiseen, niin haastattelu muuttuisi keinoitekoiseksi. Jos luotettavuutta haluttaisiin arvioida, voitaisiin periaatteessa laskea muuttujittaiset vastaavuudet, mutta kuitenkin impressionistinen vastaavuuden arviointi tuntuisi luotettavammalta. Laajemmin tulosten luotettavuutta pohdittaessa sivutaan sekä tutkimuksen validiteettia että reliabiliteettia. Monet seikat vaikuttavat tutkimusprosessin eri vaiheissa.

Jos ei kykene tavoittamaan tutkittavasta ilmiöstä olennaisia piirteitä tai ellei pysty johtamaan teoriasta keskeisiä käsitteitä, tutkimuksen käsitevalidius on huono. Tämä on nähtävissä lähinnä tutkimuksen pääkategorioiden ja ongelmanasettelun heikkoutena sekä haastattelurunon huonona suunnitteluna. Jälkikäteen käsitevalidiutta on vaikea parantaa. (Hirsjärvi & Hurme 1988, 129.)

Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa on mahdollista taata riittävä käsitevalidius tutustumalla sekä käsitejärjestelmään että kielenkäyttöön ja ennen kaikkea perehtymällä huolellisesti aikaisempiin tutkimuksiin ja alueen käsitteistöön. Vaikka onnistuu teoreettisesti tavoittamaan tutkittavan ilmiön ytimen, voi epäonnistua puolestaan teemaluettelon laatimisessa tai teema-alueita koskevissa alustavissa kysymyksissä, jolloin teemahaastattelun sisältövalidius on huono. Kysymyksillä ei voida tällöin tavoittaa haluttuja merkityksiä. Varautumalla tarpeeksi moniin kysymyksiin ja riittäviin lisäkysymyksiin kultakin teema-alueelta on mahdollisuus varmistaa menetelmän sisältövalidius. Teemahaastattelun luotettavuutta määriteltäessä on tärkeää ottaa huomioon haastattelemisen lisäksi koko tutkimusprosessi eri vaiheineen. Pelkästään mekanistista luotettavuuden määrittelyä menetelmien luonteen vuoksi ei pitäisi korostaa liikaa. Myös tutkijan omiin kokemuksiin perustuvaa käsitystä tulosten ja todellisuuden vastaavuudesta on pidettävä luotettavana luotettavuuden ilmaisimena. (Hirsjärvi & Hurme 1988, 129 – 130.)

Tämän työn validiteetti ja reliabiliteetti ilmenee haastattelun osalta siinä, ettei mitään ongelmia havaittu haastattelupaikan, haastateltavien tai haastattelun sujuvuuden suhteen tai nauhoituslaitteiden toimivuuden vuoksi. Nauhoilta litterointikin sujui ongelmitta. Pätevyys ja luotettavuus voidaan todeta myös tutkimustyön toistettavuudella. Sillä molempien tutkimustapojen sekä haastattelun että kyselyn osalta olosuhteet kuvailtiin olosuhteiden mukaan. Myös tapahtumien kulku kerrottiin sillä tavoin, että ne voidaan toistaa haluttaessa. Kun tieto oli siirretty nauhoilta tietokoneelle ja edelleen levykkeelle, niin sen jälkeen nauhat tuhottiin polttamalla. Työn tultua valmiiksi myös levykkeellä oleva tieto hävitettiin.

Kyselyn osalta tämän työn pätevyyttä ja luotettavuutta voitiin tarkastella seuraavasti: selvitysryhmäksi valittiin maahanmuuttajaopiskelijat, jotka tutkimusajankohtana olivat paikalla. Tätä ryhmää edusti kolme opiskelijaryhmää yhdessä. Kussakin ryhmässä oli noin 13 oppilasta eli yhteensä 39 oppilasta. Siis kaikilla paikalla olevilla oli mahdollisuus osallistua kyselyyn. Kyselyyn vastasi 31 henkilöä eli kahdeksalta ei saatu vastausta. Todennäköisesti pieni kato johtui siitä, että osa opiskelijoista oli poissa juuri kyselylomakkeiden jakohetkellä tai olivat poissa koko päivän.

Kysely toteutettiin opetustilassa eli luokkahuoneessa, jossa opiskelijat tavoitettiin parhaiten. Tämän työn tarkoitus oli selvittää tämän pienehkön ryhmän mielipiteitä, ei kaikkien Kajaanissa asuvien maahanmuuttajien mielipiteitä. Luotettavuutta lisäsi se, että opiskelijoille kerrottiin opinnäytetyön tarkoitus, tekijä ja mille oppilaitokselle tutkimusta tehtiin ja kenen toimeksiannosta sekä miksi haastattelu ja kysely täytyi tehdä. Kyselylomakkeet jaettiin luokassa opettajien toimesta. Kyselyyn osallistujat täyttivät lomakkeet nimettöminä. Oppilaita pyydettiin laittamaan täytetyt lomakkeet suljettuun laatikkoon, jossa oli aukko lomakkeiden pudotusta varten. Sen jälkeen kun kaikissa luokissa oppilaat olivat palauttaneet lomakkeet laatikkoon, niin opettajat ottivat laatikot haltuunsa. Seuraavana päivänä laatikot luovutettiin tutkimuksen tekijälle. Kyselystä saadut vastaukset purettiin tietokoneelle ja kun tilastollinen aineisto oli tallennettu levykkeelle, niin kyselylomakkeet hävitettiin polttamalla.

3.3 Eri tutkimusmenetelmien yhdistäminen samassa työssä

Erot kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen välillä liittyvät lähinnä siihen, mitä seikkoja halutaan tutkia. Kuinka sitten käytännössä samassa tutkimuksessa voidaan nämä menetelmät yhdistää ja miten niitä on yhdistetty? Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen yhdistäminen on nimetty monistrategiseksi tutkimukseksi. Layderin (1993) mukaan yhdistelmästä on käytetty useita nimityksiä: triangulaatio, sekastrategia tai yhdistetyt operaatiot.

Tavallisimmin niillä on hänen mukaansa tarkoitettu validiuden lisäämiseen liittyviä toimenpiteitä, jotka ovat perustuneet usean menetelmän tai usean teorian käyttöön. Bullock, Little ja Millham (1992) puolestaan ovat sitä mieltä, että kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia menetelmiä on ainakin yhteiskuntapoliittisissa tutkimuksissa tavallisimmin yhdistetty neljällä eri tavalla: muun muassa kvalitatiivisia tuloksia on mahdollista käyttää kvantitatiivisten tulosten lomassa esimerkkeinä. Toiseksi kvalitatiivisia tuloksia käytetään kvantitatiivisten tulosten selittämiseen. Kolmanneksi kvalitatiivista vaihetta on mahdollista käyttää hypoteesien luomiseen kvantitatiivista vaihetta varten. Neljänneksi on myös tutkimuksia, joissa ensin on käytetty kvantitatiivista otetta, jonka pohjalta kvalitatiiviseen tutkimukseen on muodostettu typologioita. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 28.)

Tutkijan on mahdollista myös käyttää joko kvantitatiivisella tai kvalitatiivisella menetelmällä saatua tietoa lähinnä kuvailemaan toisella menetelmällä saatuja tietoja, jotka ovat pääosassa. Tavallisempaa on ehkä käyttää kvalitatiivista aineistoa kuvailuun. Voidaan myös kerätä tilastollinen materiaali, jonka avulla kuvataan esimerkiksi tutkittavien ikää, sukupuolijakaumaa tai tuloja, mutta päätulokset esitetään kvalitatiivisen tutkimuksen perusteella. Menettely muistuttaa sitä, mitä Creswell (1994) nimittää dominoivuuteen perustuvaksi kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimusotteen yhdistelyksi. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 32.)

Kontrolloituja kyselyjä on kahdenlaisia. Kyselyn muoto, josta käytetään nimitystä informoitu kysely Uusitalon (1995) mukaan tarkoittaa sitä, että tutkija on paikan päällä ja jakaa lomakkeet henkilökohtaisesti. Hän voi mennä työpaikoille, messutilaisuuksiin, kouluihin, harrastusryhmiin ja yleensäkin sellaisiin paikkoihin, joissa hänen suunnitteleman sa kohdejoukot ovat paikalla ja henkilökohtaisesti tavoitettavissa. Jakaessaan lomakkeet tutkija kertoo tutkimuksensa tarkoituksen ja sen mihin tarkoitukseen niitä lomakkeita käytetään. Vastaajat täyttävät lomakkeet omalla ajallaan ja palauttavat lomakkeet myöhemmin sovittuun paikkaan. (Hirsjärvi 2004, 185 - 186.)

3.4 Käytännön toimet tutkimuksen toteuttamiseksi

Haastattelu toteutettiin koulutuntien aikana sitä varten varatussa luokkahuoneessa Kajaanin Kaukametsän opistolla. Tutkimuksen kohteena olivat opistolla tutkimus-ajankohtana vuonna 2004 suomen kieltä opiskelevat maahanmuuttajat. Ennen haastattelua oli sovittu opettajien kanssa ajankohdasta eli mihin aikaan kannattaa tulla haastattelemaan ja muista käytännön toimista. Etukäteen oli myös tiedossa, että opiskelijaryhmiä on kolme, joihin kuhunkin kuuluu noin 13 oppilasta. Oppilaiden joukosta valittiin viisi vapaaehtoista haastateltavaa. Teemahaastattelun aihealueet - lomake on liitteenä opinnäytetyön lopussa. (LIITE 8)

Haastatteluun varattu luokkahuone oli isohko ja sijaitsi rauhallisessa paikassa. Haastattelu tapahtui etukäteen suunnitellun teemahaastattelurungon perusteella. Haastateltavat suhtautuivat hyvin myönteisesti haastatteluun. Kukin haastattelu kesti noin 45 minuuttia. Haastateltavan lähdettyä toinen haastateltava tuli paikalle hyvin nopeasti eli haastattelut sujuivat mutkattomasti. Myös laitteet toimivat moitteettomasti. Kysymyksiä oli selitettävä jonkin verran haastateltavalle varmistaen, että haastateltavat ymmärsivät kysymyksen tarkoituksen. Kaikki sujui kuitenkin odotetusti suunnitellulla tavalla ja tiedot saatiin nauhalle. Seuraava vaihe oli haastattelujen purkaminen eli litterointi. Aineisto kirjoitettiin tekstiksi sanasanaisesti tietokoneelle. Tiivistä kirjoitettua tekstiä kertyi noin kymmenen sivua. Litteroitua aineistoa täytyi pelkistää, poistamalla aineistosta ylimääräiset täytesanat, kuten tuota, niinku, öö ja tota. Aineistoa täytyi muutoinkin jonkin verran käsitellä, että vastauksista löytyisi oleellinen. Tämän jälkeen aineistoa luokiteltiin niin, että samaa asiaa tarkoittavia vastauksia koottiin eri haastatteluista yhteen. Luokittelua jatkettiin niin, että muodostui selkeitä asiakokonaisuuksia ja alkoi hahmottua kokonaisuus, josta voitiin tehdä päätelmiä ja selittää asian yhteyttä tutkittavaan ilmiöön. Opinnäytetyön lopussa on näyte aineistonanalyysistä, alkuperäisilmaukset (sisällönanalyysi). (LIITE 9 1(2))

Haastattelun lisäksi toteutettiin kysely. Kyselylomakkeet jaettiin kaikille suomen kielen opiskelijoille (kolme eri ryhmää), jotka tutkimushetkellä olivat paikalla. Vastaajat vastasivat nimettöminä kyselyyn. Opettajien kanssa sovittiin, että he ottavat talteen lomakkeet ja palauttavat sovittuna aikana tutkimuksen tekijälle. Täytettyjä lomakkeita kertyi 31 kappaletta. Kyselyn tarkoituksena oli lisätä haastatteluaineiston kattavuutta.

Kyselylomakkeiden sisältämä tieto purettiin Excelin taulukkolaskentaohjelmaan ja tallennettiin. Sen jälkeen laskettiin Excelin pivot - taulukoinnin avulla eri ominaisuuksille eli muuttujille lukumäärät ja suhteelliset prosenttiosuudet. Lomakkeessa oli joitakin kysymyksiä, jotka eivät olleet tutkimuksen kannalta oleellisia, joten niistä saatavia vastauksia ei käsitelty, esim. kysymys, muu kielitaito. Kyselylomake on liitteenä opinnäytetyön lopussa. (LIITE 10 1(3))

3.5 Haastattelun ja kyselyn tulokset

Haastateltavien keski-ikä oli noin 30 vuotta. Haastateltavia oli viisi, jotka kaikki olivat naisia. Haastateltavilta tiedusteltaessa heidän kotimaataan selvisi, että kaksi oli Karjalasta, muut olivat Brasiliasta, Tsetseniasta ja Venäjältä. Neljällä henkilöllä viidestä oli äidinkielenä venäjä, paitsi yhdellä, jonka äidinkieli oli portugali. Suomessa asumisajoista tai oleskeluajoista kysyttäessä pisin asumisaika oli 20 vuotta. Muiden haastateltavien asumisajat olivat lyhyemmät. Kaksi haastatelluista kertoi olleensa Suomessa kaksi vuotta, kaksi muuta olivat olleet kolme ja neljä vuotta. Heidän koulutuksestaan kysyttäessä eräs haastateltava kertoi: ”Olin ekonomi, mutta olin töissä kirjanpitäjänä.” Toinen haastateltava puolestaan kertoi olleensa Venäjällä tukku- ja vähittäiskauppiaskoulutuksessa. Muuan haastateltava taas puolestaan kertoi suorittaneensa lakiopinnot lakiopistossa. Eräs haastateltava sanoi käyneensä keskikoulun Petroskoissa ja jatkaneensa teknikkokoulussa. Yksi haastateltavista puolestaan kertoi suorittaneensa tradenomitutkintoa vastaavat opinnot oppisopimuskoulutuksella.

Kaikki haastateltavat kertoivat olleensa työssä kotimaassaan. Tiedusteltaessa heidän ammattejaan eräs haastateltava kertoi olleensa virkailijana toimistossa. Toinen oli ollut kirjanpitäjänä ja myöhemmin työssä kaupassa. Myös kaksi muuta henkilöä oli työskennellyt kaupassa. Eräs haastateltava kertoi: ”Minä olin asianajaja ja vakinainen semmonen kahdeksan vuotta, minä olin työssä pankissa.” Haastateltavilta kysyttäessä heidän suomen kielen opintojaan, eräs heistä kertoi: ”Olin puoli vuotta sitten jatkokurssilla täällä Suomes- sa.”. Toinen haastateltava kertoi puolestaan käyvänsä parhaillaan peruskurssia ja aikoi men- nä jatkokurssille. Eräälle haastateltavalle tämä kurssi oli jo kolmas. Yksi haastateltavista kertoi käyneensä lyhyen kurssin kolme vuotta sitten Haapavedellä. Kysymykseen, haluaisivatko he vielä kieliopetusta, vastattiin näin: ”Kyllä, varmasti minä haluan opiskella eteenpäin..”. 4/5:stä halusi vielä lisää opiskella kieltä. Vain 1/5:stä kertoi haluavansa opiskella ja saada jonkun ammatin. Haastateltavista 3/5:stä ilmoitti oppineensa kieltä oikein hyvin. Eräs haastateltava sanoi oppineensa vähän, ei paljon: ”No tuntuu, mutta pitää vielä harjoitella...”. Yksi henkilö arvioi, että kun peruskurssi on käyty ja toinen kurssi meneillään niin suomen kieli sujuu paremmin.

Opiskeluaiheiden riittävydestä kysyttäessä haastateltavat vastasivat niiden olevan riittävät, mutta halusivat kuitenkin joitakin lisäyksiä. Haluttiin muun muassa enemmän kielioppia, historiaa ja yleisesti politiikkaa. Lisäksi enemmän toivottiin kirjeen kirjoittamisen neuvoja, miten kirje kirjoitetaan. Yleisesti haastateltavat olivat tyytyväisiä opetukseen ja sen tasoon. Haastateltavilta kysyttiin, olisiko heillä nyt paremmat mahdollisuudet työllistyä, kun ovat opiskelleet suomen kieltä. 2/5 vastaajasta ilmoittivat suhtautuvansa epäilevästi työllistymiseensä. Puolestaan toiset 2/5:stä olivat jonkin verran toiveikkaita. ”Ensin parempi kauemmin opiskella, sitten vasta työ,” 1/5:stä arveli. Haastateltavilta tiedusteltiin, millaisia taitoja heillä pitäisi olla kielitaidon lisäksi, että he mahdollisesti työllistyisivät. Erään haastateltavan vastaus: ”Haluaisin, jos se on mahdollista mennä ammattikorkeakouluun.” Sitten muita kommentteja: atk- taidot, todistus ammatista, ja tarve opiskella vielä lisää ja päästä ammattikorkeakouluun. Eräs haastateltava ei osannut määritellä, mitä taitoja pitäisi olla.

Tiedusteluun, olivatko he olleet täällä Suomessa työssä tai työharjoittelussa, he vastasivat seuraavasti. Eräs haastateltava oli ollut tuttavien kaupassa ja saanut avustaa olemalla tulkkina. Lisäksi hän kertoi haluavansa sellaiseen harjoittelupaikkaan, joka liittyy musiikkiin. Eräs haastateltavista kertoi olleensa työssä maatalousemäntänä 17 vuotta. Lisäksi hän kertoi olleensa kielikurssiin liittyvässä työharjoittelussa maahanmuuttajatoimistossa. Myös toinen haastateltava kertoi: ”Olen ollut työharjoittelussa täällä Kajaanissa Pentik-kaupassa...”, mutta varsinaista asiakaspalvelua harjoitteluun ei kuulema sisältynyt. Toinen näistä kauppaliikkeissä työskennelleistä oli puolestaan päässyt asiakkaita palvelemaan ja oli myös ollut päiväkodissa työharjoittelussa. Eräs haastateltavista oli ollut työharjoittelussa ravintolassa ja saanut kutsun tulla uudestaan.

Haastateltavilta tiedusteltiin, heidän haluaan ottaa vastaan näin aluksi mitä työtä tahansa, vaikkapa siivousta. Eräessä vastauksessa todettiin, että ei oikeastaan. Toisen haastateltavan mielestä heti suoraan ei saa mieleistään paikkaa, vaan on otettava vastaan muutakin työtä. Yksi haastateltava ilmoitti, että voisi tehdä vaikka toimistonsiivousta. Eräs haastateltava totesi: ”Totta puhuen, en haluaisi olla siivooja, en haluaisi ihan kaikkea.” Eräs vastaajista oli kiinnostunut musiikkiin liittyvästä työstä tai työharjoittelupaikasta. Puolestaan kun haastateltavilta kysyttiin, mitä työtä he mieluiten tekisivät, niin vastauksia tuli seuraavasti. Eräs haastateltava halusi päästä konditoriaoppiin, koska hän piti leipomisesta. Lisäksi häntä kiinnosti käsityöläisyysala. Yksi halusi päästä samaan työhön, missä hän oli ollut ennenkin eli kirjanpitäjän työhön. Erään haastateltavan haaveena oli parturi-kampaajan työ. Toisen haastateltavan halu oli päästä kaupanalalle. Myös sosiaaliala kiinnosti erästä ja lisäksi yksityisyrittäjyys, koska hän arveli olevansa sen ikäinen, ettei helposti saa työtä muulla tavoin.

Tiedusteltaessa heidän mahdollisuuksiaan työllistyä täällä Kajaanissa, johon eräs haastateltava arveli, ettei täällä ole mahdollisuutta työllistyä. Hän kertoi olleensa eräällä paikkakunnalla työssä ja viihtyneensä siellä hyvin. Erään haastateltavan mukaan työharjoittelu ja atk:n osaaminen eivät vielä riitä työllistymiseen, vaan luultavasti kielitaitoa pitäisi olla enemmän. Kuitenkin hän arvioi mahdollisuuksiaan päästä päiväkotiin työhön, sillä hän oli ollut siellä harjoittelussa.

Haastateltavilta kysyttiin, mitä esteitä heidän työllistymiselleen voisi olla täällä Kajaanissa, johon vastauksia saatiin seuraavasti. Eräs vastaaja arveli: ” No, en oikein tiedä, en oikein usko, että Kajaanissa on löytyä työtä, niin paljon suomalaisia ilman työtä, ettei täältä löydy työtä.” Toinen oli puolestaan sitä mieltä, ettei hän usko saavansa työtä. Mutta hän haluaisi mennä opiskelemaan, että saisi ammatin. Muuan vastaaja sanoi, ettei hän tiedä mitään, koska hänellä ei ole tietoa työmarkkinoista täällä. Lisäksi hänellä oli toive, että jos eri yritykset järjestäisivät eräänlaisia tutustumiskäyntejä maahanmuuttajille, että heille syntyisi paremmin käsitystä, mitä mahdollisuuksia täällä Kajaanissa on. Eräs vastaaja arveli olevansa aktiivinen ja keksivänsä jotain työtä. Yksi haastateltava kertoi työllistymisen esteiksi iän, kielen ja työttömyyden.

Lopuksi haastateltavilta kysyttiin, miten tärkeäksi he kokivat työnsaannin opiskelun jälkeen. Eräs haastateltava totesi: ” Se tulee hyvä mieli, jos pääse kurssin jälkeen töihin ja tuntee mikä se on arkikieli Suomessa...toivoisin ja haluaisin päästä töihin.” Todeten vielä lopuksi, että haluaisi kuitenkin vielä opiskella lähinnä ammattia varten. Toinen haastateltava totesi haluavansa opiskella, mutta edelleen suomen kieltä, jos vain viranomaiset sallivat sen. Muuan haastateltava, jota oli pyydetty uudelleen samaan paikkaan työharjoitteluun, haluaisi päästä vielä kaupan alalle työhön. Eräs vastaaja kertoi työnsaannin olevan hyvin tärkeä, ettei hän voi olla tekemättä työtä eli aika ilman työtä ja palkkaa ei ole mitään. Erään haastateltavan kommentti: ...” ikä, kieli, työttömyys ja minä luulen kanssa, että onko ihminen vähän ulkomaalainen, ihmiset ei paljon usko, että ulkomaalainen ei osaa paljon mitään. Jos ei ole tutustunut ihmiseen, ei ole nähnyt mitään, että on tehnyt jottain, niin ei uskalla ottaa, hän tekkee mitään. Minä luulen, että on hyvä mahdollisuus antaa harjoitella ja antaa tekemistä...”.

Taulukossa 1. on kyselyyn osallistuneiden kansalaisuudet eli mistä maasta Kajaanin Kaukametsän maahanmuuttajaopiskelijat olivat kotoisin. Kyselyyn vastanneita oli kaikkiaan 31 henkilöä. Vastaajista suhteellisesti eniten oli iranilaisia, joita oli yhteensä 11 henkilöä eli noin 35 prosenttia. Toiseksi eniten oli irakilaisia, joita oli 8 henkilöä eli noin 25 prosenttia ja venäläiset oli kolmanneksi suurin ryhmä, heitä oli 7 henkilöä eli noin 22 prosenttia.

Taulukko 1. Kansalaisuustiedot

Kotimaa	Henkilöiden lukumäärä	Suhteellinen osuus
Brasilia	1	3,23 %
Eritrea	1	3,23 %
Irak	8	25,81 %
Iran	11	35,48 %
Marokko	1	3,23 %
Somalia	1	3,23 %
Thaimaa	1	3,23 %
Venäjä	7	22,58 %
Kaikki yhteensä	31	100,00 %

Maahanmuuttajaopiskelijoiden äidinkielistä kurdin kieli oli edustetuin, jota edusti 13 henkilöä eli noin 42 prosenttia kyselyyn vastanneista. Toiseksi eniten oli venäjänkielisiä, joita oli 7 eli noin 22 prosenttia vastaajista ja kolmanneksi suurimmat ryhmät olivat arabian ja turkin kielet, joita molempia oli määrällisesti 3 eli noin 9 prosenttia molemmissa ryhmissä. Muita kieliä olivat: tigrinia 1, thai 1, somalia 1, portugali 1 ja persia 1.

Vastaajilta kysyttiin heidän äidinkielen lukutaitoaan vastausvaihtoehtojen ollessa ”en osaa”, ”kyllä, hyvin” ja ”kyllä, vähän”, niin vastauksia saatiin seuraavasti: ”Kyllä, hyvin” -vastauksia tuli 21 eli noin 67 prosenttia. Seuraavaksi eniten oli ”kyllä, vähän” -vastauksia, joita oli 7 eli noin 22 prosenttia. ”En osaa” -vastauksia oli 3 eli noin 9 prosenttia.

Vastaajilta kysyttiin heidän äidinkielen kirjoitustaitoa, johon vastauksia saatiin seuraavasti: Vastauksia ”kyllä, hyvin” oli 19 eli noin 61 prosenttia vastauksista. Puolestaan ”kyllä, vähän” -vastauksia oli 7 eli noin 22 prosenttia ja ”en osaa” -vastauksia oli 5 eli noin 16 prosenttia.

Vastaajien siviilisäädystä suurin ryhmä oli naimisissa olevat, jossa oli 18 eli noin 58 prosenttia vastaajista ja seuraavaksi suurin ryhmä naimattomat, jossa oli 8 eli noin 25 prosenttia. Muita siviilisäättyjä olivat, avoliitossa 1, eronneita 2 ja leskiä 2.

Ikäluokkaan 29 – 38 kuului kolmannes vastaajista eli 10, josta naisia oli 7 ja miehiä 3. Puolestaan neljännes kuului ikäluokkaan 39 – 48 eli 8 henkilöä, joista naisia oli 6 ja miehiä 2. Kolmanneksi eniten henkilöitä kuului ikäluokkaan 19 – 28 eli reilu viidennes, jossa oli kaikkiaan 7 henkilöä, joista naisia oli 4 ja miehiä 3.

Taulukko 2. Ikäjakauma sukupuolen mukaan

	Sukupuoli			
Ikä	Mies	Nainen	Yhteensä	Suhteellinen osuus(kaikki)
18	1	3	4	12,90 %
19 - 28	3	4	7	22,58 %
29 - 38	3	7	10	32,25 %
39 - 48	2	6	8	25,81 %
49 - 58	1		1	3,23 %
49 - 58		1	1	3,23 %
Kaikki yht.	10	21	31	100,00 %

Vastaajista suurin osa, 20 henkilöä eli reilu 64 prosenttia oli ollut työssä kotimaassaan. Puolestaan 6 henkilöä eli noin 19 prosenttia oli ollut opiskelijoina ja loput 5 henkilöä eli noin 16 prosenttia oli ollut kotiäiteinä.

Täällä Suomessa suurin osa eli 21 noin 67 prosenttia vastaajista oli opiskelijoita. Sekä työttömiä että kotiäitejä oli 4 molemmissa ryhmissä eli reilu 12 prosenttia kummassakin ryhmässä. Opiskelun ohella työssäkävijöitä oli vain kaksi.

Suurin ryhmä vastaajista oli turvapaikanhakijat, joita oli 13 henkilöä eli lähes 42 prosenttia. Toiseksi suurin ryhmä oli avioliitossa suomalaisen kanssa, joita oli noin kolmannes tutkituista eli 10 henkilöä. Kiintiöpakolaisia oli puolestaan reilu viidennes eli 7 henkilöä.

Taulukko 3. Maahanmuuttajien elämäntilanne Suomessa

Elämäntilanne	Lukumäärä	Suhteellinen osuus
Paluumuuttaja	1	3,23 %
Kiintiöpakolainen	7	22,58 %
Avioliitossa suomalaisen kanssa	10	32,26 %
Turvapaikan hakija	13	41,94 %
Kaikki yhteensä	31	100,00 %

Maahanmuuttajien oleskeluajat Suomessa

- alle 1 vuotta, 1 henkilö
- 1 – 2 vuotta, 15 henkilöä eli noin puolet vastaajista
- 2 – 3 vuotta, 6 henkilöä eli noin 20 prosenttia vastaajista
- 3 – 4 vuotta, 3 henkilöä
- 4 – 5 vuotta, 5 henkilöä eli noin 16 prosenttia vastaajista
- yli 5 vuotta, 1 henkilö.

Vastaajilta kysyttiin, millä tavoin he olivat päätyneet kielikurssille. Oliko siis joku, esimerkiksi mies, lapsi, ystävä tai viranomainen kehottanut aloittamaan kurssin. Vastauksia saatiin seuraavasti. Lähes kaksi kolmasosaa eli 20 vastasi, että opiskelemaan on hakeuduttu työvoimatoimiston kautta. Lähes viidennes vastauksista eli 6 oli ilman tietoa. Loput vastaajista eli 5 ilmoitti, että mies on kehottanut opiskelemaan.

Vastaajilta kysyttiin, oliko suomen kielen opiskelu vaikeaa. Vastausvaihtoehtojen ollessa kyllä ja ei. Vastauksia saatiin seuraavasti: kyllä -vastauksia oli yli puolet eli 16 ja ei -vastauksia oli 15.

Vastaajilta kysyttiin, pitivätkö he suomen kielen opiskelusta. Vastausvaihtoehtojen ollessa kyllä ja ei. Ei –vastauksia ei tullut lainkaan, vaan kaikki vastaukset olivat kyllä-vastauksia. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että he pitivät suomen kielen opiskelusta.

Vastaajilta kysyttiin, olivatko he tyytyväisiä opetukseen. Vastausvaihtoehdot olivat kyllä ja ei. Enimmäkseen oltiin tyytyväisiä, sillä kyllä -vastauksia saatiin 30 ja 1 ei -vastaus.

Vastaajat esittivät muutamia yksilöityjä toiveita opetuksen sisällön lisäämiseksi.

Taulukko 4. Lisäystä opetukseen.

Lisätoiveita kurssien sisältöön	Vastausten lukumäärä
Enemmän opetusta kirjoittamisesta	1
Puhekielestä pitkä kurssi	1
Tekniikasta	1
Kielioppia	2
Opiskeluaikaa lisää	2
Enemmän puhumista	6
Kaikkea	8
Ei osaa sanoa	10
Kaikki yhteensä	31

Vastaajilta kysyttiin, heidän haluaan päästä jatkamaan opiskelua jossakin muussa oppilaitoksessa, johon vastauksia saatiin seuraavasti. Noin 35 prosenttia eli 11 henkilöä antoi ei -vastauksen. Noin 32 prosenttia eli 10 henkilöä halusi ammattikouluun. Puolestaan ammattikorkeakouluun ja yliopistoon haluavia oli (sama prosenttiosuus molemmissa ryhmissä) noin 9 prosenttia eli 3 henkilöä kummassakin ryhmässä.

Taulukko 5. Opiskelun motiivi: halu päästä jatkamaan opiskelua muualla

Oppilaitos	Lukumäärä	Suhteellinen osuus
Aikuisperuskoulu	1	3,23 %
Ei tiedä vielä	1	3,23 %
Ei osaa sanoa	2	6,45 %
Ammattikorkeakoulu	3	9,68 %
Yliopisto	3	9,68 %
Ammattikoulu	10	32,26 %
Ei	11	35,48 %
Kaikki yhteensä	31	100,00 %

Kyselyyn vastanneista suurin osa eli 28 henkilöä, eli noin 90 prosenttia kaikista vastaajista vastasi kyllä, kun kysyttiin opiskelun motiivia ”halu saada töitä”. Loput vastauksista eli reilu 9 prosenttia oli ei -vastauksia.

Vastaajilta kysyttiin, missä työtehtävissä he olivat olleet kotimaassa. Eniten oli ompelijoita, 4 henkilöä eli noin 12 prosenttia vastaajista. Myös samalla lukumäärällä ja prosenttiosuudella kuin ompelijat olivat opiskelijat. Kotiäitejä oli 3 henkilöä eli noin 9 prosenttia. Muiden vastaajien työtehtävät kotimaassa olivat olleet armeijanpalveluksessa, ekonomi / kirjanpitäjä, johtosarja-asentaja, kampaaja, kirjanpitäjä (2), kodinhoitaja, kultaseppä / insinööri, kuorma-autonkuljettaja (2), lammaspaimen, myyjä, pankissa asianajajana, rakennustyöläinen, sairaanhoitaja, virkailija, turistiagentuuri, työtön (2) ja vaatesuunnittelija-ompelija.

Vastaajilta kysyttiin, haluaisivatko he päästä entiseen ammattiinsa. Vastauksia saatiin seuraavasti, vastausvaihtoehtojen ollessa kyllä ja ei. Ei -vastauksia oli 24 eli noin 78 prosenttia ja kyllä -vastauksia oli 7 eli noin 22 prosenttia.

Vastaajilta kysyttiin, kuinka he selviävät suomen kielellä käydessään kaupassa. Vastauksia saatiin seuraavasti. Vastausvaihtoehtojen ollessa: hyvin, melko hyvin, aika huonosti ja huonosti. Vastaajista 18 henkilöä eli 58 prosenttia antoi ”hyvin” -vastauksen eli he selvisivät mielestään hyvin asioinnista kaupassa. Loput vastaajista, joita oli 13 henkilöä eli noin 42 prosenttia ilmoitti selviävänsä ”melko hyvin” kaupassa käynnistä.

Vastaajilta kysyttiin, kuinka he selviytyvät suomen kielellä käydessään lääkärin vastaanotolla. Vastauksia saatiin seuraavasti. Vastausvaihtoehtojen ollessa: hyvin, melko hyvin, aika huonosti ja huonosti. Vastaajista 14 henkilöä eli noin 45 prosenttia antoi ”melko hyvin” -vastauksen. Puolestaan vastaajista 10 henkilöä eli noin 32 prosenttia antoi ”aika huonosti” -vastauksen. Lisäksi 6 henkilöä eli noin 19 prosenttia vastaajista antoi ”hyvin” -vastauksen. Yksi vastaus puuttui, kun vastauksia oli kaikkiaan 31.

Vastaajilta kysyttiin, kuinka he selviytyvät suomen kielellä asioidessaan pankissa. Vastauksia saatiin seuraavasti. Vastausvaihtoehtojen ollessa: hyvin, melko hyvin, aika huonosti ja huonosti. Vastaajista 14 eli noin 45 prosenttia antoi ”melko hyvin” -vastauksen. Puolestaan 10 henkilöä eli noin 32 prosenttia antoi ”hyvin” -vastauksen. Vastaajista 3 henkilöä eli reilu 9 prosenttia antoi vastauksen ”aika huonosti”. ”Huonosti” -vastaus oli 2 henkilöllä ja 2 henkilöllä ei ollut vastausta lainkaan.

Vastaajilta kysyttiin, kuinka he selviytyvät suomen kielellä asioidessaan viranomaisen luona. Vastausvaihtoehdot olivat samat kuin edellä. Vastauksia saatiin seuraavasti: vastaajista 14 henkilöä eli noin 45 prosenttia antoi ”melko hyvin” -vastauksen. Puolestaan ”hyvin” -vastauksen antoi 10 henkilöä eli noin 32 prosenttia vastaajista. Vastauksia ”aika huonosti” oli 4 henkilöllä eli noin 13 prosentilla vastaajista. ”Huonosti” -vastauksia oli 2 henkilöllä ja yksi vastaus puuttui.

Vastaajat arvioivat suomen kielen osaamistaan työ- tai työharjoittelupaikassa seuraavasti. Vastausvaihtoehdot olivat samat kuin edellä. Vastaajista 14 henkilöä eli noin 45 prosenttia antoi ”hyvin” -vastauksen. Puolestaan 11 henkilöä eli noin 35 prosenttia antoi ”melko hyvin” -vastauksen. Vastaajista 3 henkilöä puolestaan antoivat ”aika huonosti” -vastauksen ja 3 henkilöllä ei ollut vastausta lainkaan.

Vastaajilta kysyttiin, oliko kielenopiskelumotiivina halu saada suomalaisia ystäviä. Vastauksia saatiin seuraavasti, kun vastausvaihtoehtoina olivat kyllä - ja ei -vastaukset. Ei -vastauksia oli 18 eli noin 58 prosenttia. Kyllä -vastauksia oli 13 eli noin 42 prosenttia.

Vastaajilta kysyttiin, oliko yhtenä kielenopiskelumotiivina tarve päästä harrastamaan jotakin. Vastauksia tuli seuraavasti: ei -vastauksia saatiin 26 eli noin 84 prosenttia. Jalkapalloharrastuksen ilmoitti kaksi vastaajaa. Tarve harrastaa jotakin ja musiikki-harrastuksesta saatiin yksi vastaus molemmista. Tarve saada suomalaisia ystäviä saatiin myös yksi vastaus.

Vastaajilta kysyttiin, kuinka he selviytyvät suomen kielellä, kun he ovat suomalaisten ystävien seurassa tai harrastusten parissa. Vastaajista 18 eli noin 58 prosenttia antoi ”melko hyvin” -vastauksen. Puolestaan 8 henkilöä eli noin 26 prosenttia vastaajista antoi ”hyvin” -vastauksen ja 1 henkilö ”aika huonosti” -vastauksen ja 4 henkilöä ei vastannut lainkaan.

4 HAASTATTELUN JA KYSELYN YHTEENVETO JA POHDINTA

Teoreettiseen taustaan nojaten voidaan todeta muun muassa seuraavaa. Pakolais- ym. muuttajien määrän sekä erilaisten ongelmien olemassaolosta puhuminen johtuu osaksi ehkä siitä, että maahanmuuttopolitiikka ja työvoimapolitiikka ovat erillään toisistaan, joten yhteinen sävel puuttuu näistä asioista. Monet pakolaisista ja turvapaikanhakijoista ovat aluksi avuntarvitsijoita ja tarvitsevat toimeentulotukea, mutta jos heidät saataisiin nopeasti opiskelemaan suomen kieltä, niin heillä olisi mahdollisuus ennen pitkää työllistyä ja niin he olisivat tasavertaisia yhteiskunnan jäseniä ja hyödyttäisivät kansantaloutta.

Eri tiedotusvälineiden kautta on saatu kuulla viime aikoina monien yritysten ja teollisuuslaitosten irtisanomista. Tässä tilanteessa tulee mieleen, että yrityksistä irtisanottuja henkilöitä tulisi kouluttaa niille toimialoille ja alueille, jotka kärsivät työvoimapulasta. Myös maahanmuuttajia voitaisiin kouluttaa työvoimapulasta kärsiville aloille, edellytyksenä tulisi olla riittävä suomen kielen taito ja mahdollisesti jokin peruskoulutus taustalla. Työvoimakoulutusta ja työllistämistoimenpiteitä kannattaisi kohdentaa juuri maahanmuuttajiin, koska heistä suurin osa on parhaassa työiässä, niin he olisivat potentiaalista joukkoa koulutettavaksi.

Alueellisten mahdollisuuksien vaikutusta voitaisiin lisätä siten, että täällä Kainuussa eri kunnat tekisivät seudullista yhteistyötä esimerkiksi tarjoamalla maahanmuuttajille yrittäjyyden mahdollisuuksia. Tähän tutkimukseen osallistuneiden maahanmuuttajien aikaisempien ammattien joukosta ei löytynyt yrittäjyysammattia.

Kuitenkin yrittäjyys nähtiin yhtenä työllistymismahdollisuutena, jos muita mahdollisuuksia ei ole. Esimerkiksi jos iän vuoksi olisi vaikea saada työtä ja henkilöllä olisi halua ja kykyä toimia yrittäjänä, niin yrittäjyys olisi yksi mahdollisuus työllistyä. Voidaan myös todeta, että tähän tutkimukseen osallistujat ovat vain osa Kainuussa tai Kajaanissa olevista maahanmuuttajista eli ei voida tietää tutkimuksen ulkopuolelle jäävien maahanmuuttajien ammatti-taustoja. Jos yrittäjyyteen halukkaita maahanmuuttajia löytyisi, heitä voitaisiin kouluttaa esimerkiksi lisäämällä koulutukseen suomen kielen opetusta ja yrittäjyydessä vaadittavaa suomen lainsäädännön tuntemusta jne. Koulutuksen jälkeen heille voitaisiin tarjota samat edut yrittäjyyteen kuin kantaväestöllekin, kuten starttiraha ja muita mahdollisia etuja. Jos nyt työttömänä olevia maahanmuuttajia saataisiin rekrytoitua työelämään ja yrittäjyyteen, niin tulevaisuuden uhamme sosiaaliturvan ja eläkkeiden rahoittajista ei olisi niin suuri.

Monella maahanmuuttajalla on takanaan koulutus ja kokemus tiettyyn ammattiin. Olisi tärkeää, että he voisivat päästä toteuttamaan entistä ammattiaan esimerkiksi harjoittelun tai oppisopimuskoulutuksen avulla. Lisäksi jos tähän edellä mainittuun mahdollisuuteen lisättäisiin vielä kieliopinnot rinnalle, niin tällä tavoin kielitaito karttuisi koulutuksen ja käytännön työkokemuksen kautta, jolloin heillä olisi paremmat mahdollisuudet työllistyä jatkossa. Lisäksi heille saattaisi avautua tämän kokemuksen avulla mahdollisuus jatko-opintoihin.

Koko maassa oli vuoden 2004 heinäkuun lopussa 309 000 työtöntä työnhakijaa ja Kainuussa vastaavana aikana 7 220 työtöntä työnhakijaa. Maakunnan työttömyysaste oli koko Suomen pahin eli 19 prosenttia kyseisenä aikana. Aiemmissa tutkimuksissa on jo todettu, että julkisen sektorin on vaikea työllistää tällä hetkellä oman velkaantumisensa vuoksi. Tällöin voitaisiin ajatella, että työllistämistukia kohdennettaisiin enenevästi yksityisen sektorin työntekijille, joiden on todettu (aiempien tutkimustulosten mukaan) edistävän parhaiten kaikkien työnhakijaryhmien työllistymistä. Maahanmuuttajat olisivat varteenotettava ryhmä työllistettäväksi työllistämistukien avulla. Tietenkin tässä vaiheessa voitaisiin kysyä, että kuka maksaa työllistämistuilla työllistämiset. Tähän voitaisiin todeta, että ellei näitä maahanmuuttajia saada työllistettyä, niin he eläisivät toimeentulotukien varassa, mikä taas puolestaan lisäisi edelleen työssä kävijöiden huoltorasitetta.

Jos kotouttamistoimenpiteillä kotouttaminen on onnistunut, niin maahanmuuttajalla on silloin hallussaan kielitaito, mahdollisesti suomalaista työelämää varten täydennetty ammattitutkinto, kokemusta työharjoittelusta ja mahdollisesti kokemuksia järjestö-, yhdistys- ja ym. harrastetoiminnasta. Mutta kaikkiin näihin elementteihin tarvitaan myös maahanmuuttajan omaa aktiivisuutta. Myös harrastus ym. toimintaan osallistuminen edellyttää aktiivisuutta ja yhteistä kieltä. Kielitaidon puute on este kanssakäymiselle, kun taas yhteinen kieli edistää ystävystymistä ja kontaktien luomista valtaväestön kanssa.

Valtaväestön ja vähemmistöjen yhteistyöhön olisi panostettava. Esimerkiksi eri kansalaisjärjestöt voisivat järjestää yhteisiä tilaisuuksia, missä paikalliset asukkaat ja maahanmuuttajat voisivat tutustua toisiinsa. Myös paikallisen väestön olisi hyvä tietää maahanmuuttajien erityistarpeista ja niiden syistä, niin ehkä he paremmin ymmärtäisivät ulkomaalaistaustaisia ihmisiä. Samalla kertaa puolestaan ulkomaalaiset voisivat oppia enemmän suomalaisten kulttuurista, tavoista ja käytännöistä.

Maahanmuuttajien erikielisyttä voitaisiin ehkä myös jossain määrin hyödyntää. Nimittäin siinä vaiheessa kun he olisivat saavuttaneet riittävän suomenkielitaidon, he voisivat toimia tulkkeina. Esimerkiksi vanhemmille maamiehilleen, tai uusille tulijoille tai päiväkodeissa ynnä muissa paikoissa, missä tulkkausta tarvittaisiin.

Maahanmuuttajien selviytyminen arkiasioinnista suomen kielellä, kuten kaupassa tai pankissa asioinnista keskimäärin hyvin, oli positiivinen asia. Voidaan näet todeta, että se on ensimmäinen askel kotoutumisen tiellä. Jos selviytyy arjesta, niin pian selviytyy muustakin. Joukossa oli kuitenkin muutamia, jotka eivät selviytyneet kovinkaan hyvin suomen kielellä arkiasioinnista. Tilannetta voidaan ehkä selittää sillä, että osa maahanmuuttajista oli opiskellut suomea vasta vähän aikaa. Ehkä kielitaitoa ei vielä ole tarpeeksi, että asiointi sujuisi. Lisäksi tutkimukseen osallistuvien joukossa oli vähäinen joukko henkilöitä, jotka olivat äidinkiellensä suhteen luku- ja kirjoitustaidottomia.

Se voi myös omalta osaltaan vaikuttaa uuden kielen oppimiseen. Riittämätön kielitaito saattaa myös olla syynä siihen, kun maahanmuuttajat eivät olleet kovin halukkaita saamaan suomalaisia ystäviä tai hankkimaan harrastuksia. Tosin on mahdollista, että maahanmuuttajat eivät halukaan sen enempää kontaktia kantaväestöön vaan haluavat pitäytyä omissa ryhmissään. Suuri osa maahanmuuttajista oli naimisissa suomalaisten kanssa. Voitaisiin sanoa, että heidän elämänlaatunsa saattaa parantua kieliopintojen myötä. Sillä luultavasti heidän kanssakäymisensä puolison kanssa parantuu yhteisen kielen vuoksi. Lisäksi maahanmuuttajapuoliso oppii monenlaista suomalaisesta yhteiskunnasta kieliopintojen myötä eli kotoutuu yhteiskuntaa paremmin.

Kaikki tutkimukseen osallistujat pitivät lähes poikkeuksetta suomen kielen opiskelusta, vaikka useimpien mielestä opiskelu oli vaikeaa. Kieliopetukseen ja sen tasoon oltiin yleisesti tyytyväisiä. Kielen osaaminen koettiin hyvin tärkeäksi elementiksi työllistymisessä, mutta yksinään sen ei todettu auttavan. Muita työllisyyttä edistäviä tekijöitä olivat esimerkiksi atk – osaaminen ja Suomen oloja vastaava todistus koulutuksesta ja ammattitaidosta. Myös yrittäjyys nähtiin yhtenä mahdollisuutena työllistyä, jos muita mahdollisuuksia ei ole. Jonkin verran oli myös halukkuutta edelleen vahvistaa kielitaitoa opiskelemalla. Riittävän kielitaidon koettiin näet avaavan mahdollisuuksia päästä ammattikouluun, ammattikorkeakouluun tai yliopistoon.

Työllistymistä vaikeuttavia eli estäviä tekijöitä löytyi myös. Niitä olivat oma työttömyys, alueen työttömyys, ikä ja työnantajien asenteet. Erään maahanmuuttajakäsityksen mukaan heihin ei luoteta ulkomaalaistaustansa vuoksi. Heitä ei uskalleta ottaa työhön, kun ei tiedetä heidän osaamistaan. Kaikista esteistä huolimatta maahanmuuttajien enemmistön toiveena oli halu saada töitä. Työnsaanti koettiin hyvin tärkeäksi asiaksi, sillä: ”aika ilman työtä ja palkkaa ei ole mitään.”

Erään käsityksen mukaan kaikki maahanmuuttajat eivät tiedä riittävästi paikallisista työmarkkinoista tai koulutusmahdollisuuksista kovin paljoa. Saattaisi olla hyödyllistä kertoa heille eri koulutusmahdollisuuksista, kuten esimerkiksi oppisopimuskoulutuksesta, jonka kautta olisi mahdollisuus saada ammatti tai muista koulutusmahdollisuuksista.

Yleensäkin jonkin organisaation tehtäväksi tulisi antaa heidän osaamisensa kartoittaminen ja sitä kautta saada heidät hakeutumaan osaamistaan vastaaviin työpaikkoihin tai lisäkoulutukseen. Tässä lopuksi voidaan vain todeta, että joukossamme on hyvin monikulttuurista väkeä, joten meidän tulisi vain oppia elämään ja olemaan heidän kanssaan sekä ottamaan heitä töihin ja työskentelemään heidän kanssaan.

Haluan esittää kiitokseni henkilöille, jotka ovat myötävaikuttaneet työni onnistumiseen. Ohjaava opettaja, kansantalouden ja yritystalouden opettaja Jussi Y. Hyry, Kaukametsän opiston rehtori Eila Parviainen ja kieltenopettajat Eeva Kilpeläinen, Kaarina Niemelä, Päivikki Romppainen ja Abderrahim Fahim.

LÄHTEET

- Akhlaq, A. 2002. Yhteisten työmarkkinoiden erottelemia? Maahanmuuttajien työllistymismahdollisuudet suomalaisilla työmarkkinoilla. *Sosiologia* 3 / 2002, 241.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Forsander, A. 2002. Suomessa suoritettu koulutus ja kielitaito edistävät parhaiten maahanmuuttajien työllistymistä. *Sosiaaliturva* 7 / 2002, 18 – 25.
- Forsander, A. 2001. Teoksessa Monietnisyys, yhteiskunta ja työ, 38. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, H., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hämäläinen, H. 2002. Työvoimareservit ja niiden rakenne Suomessa v. 2000. Helsinki: Tilastokeskus.
- Hämäläinen, K. 1999. Aktiivinen työvoimapolitiikka ja työllistyminen avoimille työmarkkinoille. Helsinki: Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, Etla.
- Jaakkola, M. 1999. Maahanmuutto ja etniset asenteet. Työpoliittinen tutkimus 213. Helsinki: Edita.
- Jyväkorpi, P. 2003. Suomeen muuttajan työvoimapalvelut.
<http://www.suomi-seura.fi/index.php?request=42&language=FI&article=73>
 (luettu 19.9.2004).
- Kangasharju, A. Korpinen, L. & Parkkinen, P. 2003. Suomessa asuvat ulkomaalaiset.

- Esiselvitys. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Kekkonen, K. 1998. Instruments, tools and policies to anticipate the effects of industrial change on employment and vocational qualification. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Kietäväinen, T. 2004. Suomen kuntaliiton kannanotto: maahanmuuttopolitiikan kehittäminen. <http://www.kunnat.net/k>. (luettu 23.9.2004).
- Kilpeläinen, E. 2004. Haastattelu 10.6.2004. Kajaani.
- Konttinen, S. 2004. Kielitaito määrää maahanmuuttajien työmarkkina-asemaa. Sosiaaliturva 4 / 2004, 5.
- Lönnroth, J. 2004 Euroopan sosiaalirahasto, työllisyys ja rakennepolitiikka. http://www.mol.fi/tiedotus/Aikakauskirja/lonnroth_104.pdf. (luettu 15.9.2004).
- Maahanmuuttaja- ja kotoutusohjelma. 2004. Tampereen kaupunki <http://www.tampere.fi/hallinto/strategiatjaohjelmat/ohjelmat/maahanmuuttaja/1uku1.html> (luettu 19.9.2004).
- Manninen, E. & Salminen, J. 2002. Vuonna 1996 Jyväskylän työvoimatoimiston asiakkaisiksi tulleiden maahanmuuttajien työllistyminen ja heidän työllistymiseensä vaikuttavia tekijöitä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Manninen, M. 2001. Katsaus kotoutumistutkimukseen. Maahanmuuttoasiaa nro 5. Helsinki: Työministeriö.
- Moilanen, M. 2004. Riittämätön kielen opetus pitää yllä maahanmuuttajien syrjintää. Sosiaaliturva 4 / 2004, 2.
- Nuotio, T. 2004. Kainuussa oli heinäkuussa 7220 työtöntä. Kainuun Sanomat 25.8.2004, A 4.
- Palo, S. 2001. Työttömyys ja työvoimapolitiikka Suomessa ja Kainuussa 1990-luvulla. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Talous ja hallinto. Opinnäytetyö.
- Pitkänen, P. & Atjonen, P. 2002. Kohti aktiivista maahanmuuttopolitiikkaa: Kulttuurinen monimuotoisuus Itä-Suomen yrityselämässä. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Puranen, J. 2004. Työllisyys ja työttömyys Kainuussa. Tiedote. Kajaani: TE - keskus.

<http://www2.te-keskus.fi/new/kai/t-katsaus/2004/heinä04.htm>.

(luettu 18.9.2004).

Saijets, H. & Keinänen, P. 2004. Täystyöllisyyteen ja parempiin työpaikkoihin, indikaattoreillako? Hyvinvointikatsaus 1 / 2004, 46 – 47.

Suomeen muuttajan opas. 2000. Maahanmuutto- ja työlupa-asiat. Helsinki: toimeenpano-osasto. Työministeriö.

Suomen kuntaliiton maahanmuuttopoliittiset linjaukset. 2004. Suomen kuntaliitto.

<http://www.kunnat.net/k>. (luettu 11.10.2004).

Työllisyyskatsaus. 2004. Ennakkotietoja. Helsinki. Työministeriö

<http://www.mol.fi/katsaukset/tils200407.htm>. (luettu 18.9.2004).

Väisänen, M. 2004. Maahanmuuttajien lisäkoulutuksella työvoima-aukkoon saataisiin paikka. Kainuun Sanomat. 10.11.2004, A 6.

Weckström, P. 2001. Maahanmuuttajien kotouttaminen Tampereella.

Diakonia – ammattikorkeakoulu / Järvenpään yksikkö. Opinnäytetyö.

LIITTEET

LIITE 1: Suomessa vakinaisesti asuvat ulkomaalaiset ja Suomen kansalaisuuden saaneet

LIITE 2: Väestö kansalaisuuden ja iän mukaan maakunnittain (Kainuu) 31.12.2000

LIITE 3: Työllisyys ja työttömyys Kainuussa, sekä myös koko maassa 2004

LIITE 4: Ulkomaalaiset työnhakijat kansalaisuuden mukaan joulukuun 2003

LIITE 5: Ulkomaalaiset työnhakijat ja heihin kohdistuneet toimenpiteet

LIITE 6: Maahanmuuttajatyönhakijoille tehty kotoutumissuunnitelmat v.2003

LIITE 7: Mitä kotoutujille tapahtui v. 2003?

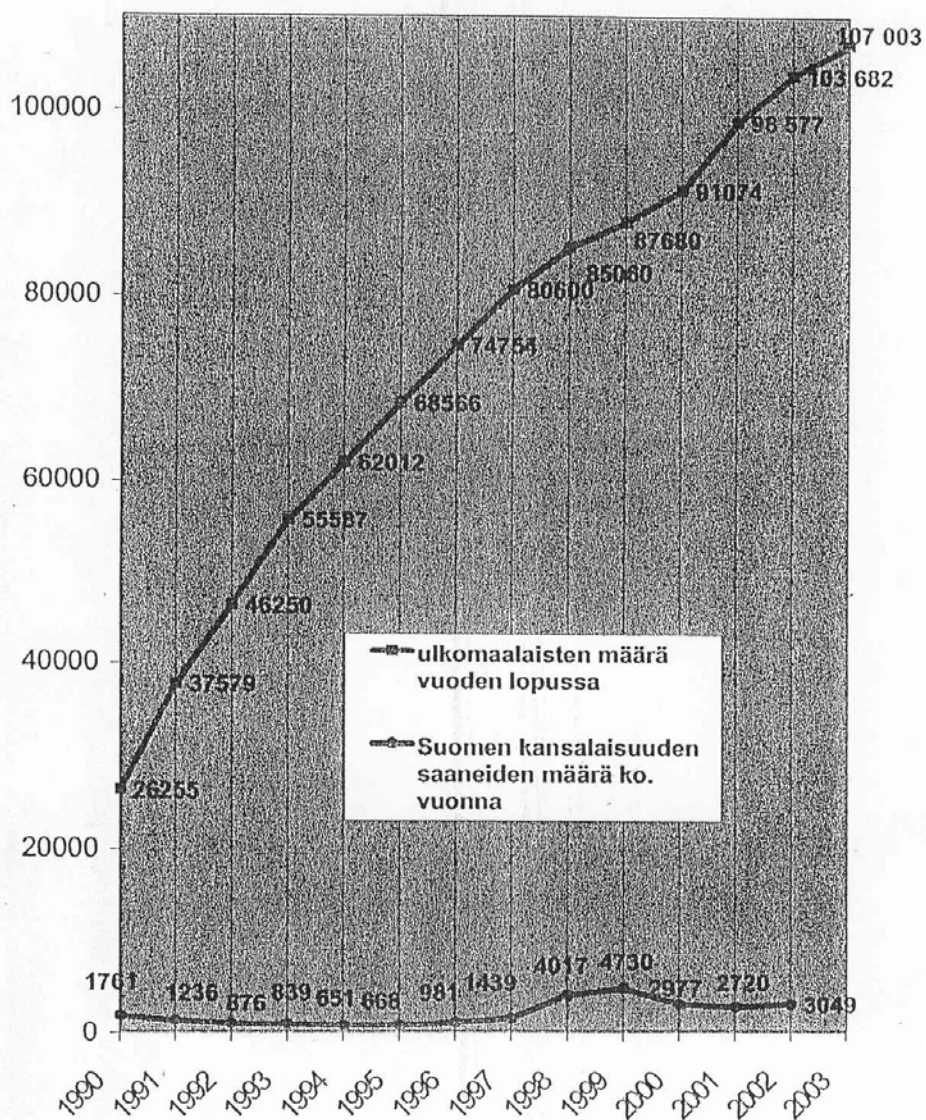
LIITE 8: Teemahaastattelun aihealueet

LIITE 9: Haastattelun alkuperäisilmaukset (sisällönanalyysi)

LIITE 10: Kyselylomake

Suomessa vakinaisesti asuvat ulkomaalaiset ja Suomen kansalaisuuden saaneet

Lähde: Väestötietokeskus ja Ulkomaalaisvirasto

Väestö kansalaisuuden, iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 31.12.2000

		Sukupuoli ja ikä. Yhteensä			
		Yhteensä	0-14	15-64	65+
Asuinmaakunta	Kansalaisuus	Henkilö			
Kainuu	Yhteensä	89 777	15 733	58 860	15 184
	Suomi	89 163	15 632	58 393	15 138
	Ulkomaat yhteensä	614	101	467	46
	Eurooppa	568	93	431	44
	EU-maat	80	4	59	17
	Alankomaat	3	0	2	1
	Belgia	0	0	0	0
	Britannia	6	0	6	0
	Espanja	2	0	2	0
	Irlanti	1	0	1	0
	Italia	2	0	2	0
	Itävalta	3	0	3	0
	Kreikka	3	0	3	0
	Luxemburg	0	0	0	0
	Portugali	0	0	0	0
	Ranska	1	0	1	0
	Ruotsi	46	4	26	16
	Saksa	12	0	12	0
	Tanska	1	0	1	0
	Muu Eurooppa	488	89	372	27
	Albania	1	0	1	0
	Bosnia-Hertsegovina	19	5	14	0
	Bulgaria	0	0	0	0
	Islanti	5	0	4	1
	Jugoslavia	6	3	3	0
	Entinen Jugoslavia	2	0	2	0
	Kroatia	88	27	59	2

Tilastokeskus 9/22/2004

TK1

TYÖVÄLITYSTILASTO, TILANNEKATSAUS 30.07.2004

TAULU 1. LASKENTAPÄIVÄN AVOINET TYÖPAIKAT, TYÖTTÖMÄT JA NIET TYÖHAKIJAT

TE-KESKUS: KAINUU

	HEINÄKUU 2004	KESÄKUU 2004	MUUTOS	HEINÄKUU KESÄKUU	2004/ 2004	HEINÄKUU 2003	MUUTOS	HEINÄKUU HEINÄKUU	2004/ 2003
AVOIMET TYÖPAIKAT.....	175	182	-7	-3,8	161	14	8,7		
KAIKKI TYÖHAKIJAT.....	14162	14256	-94	-0,7	14414	-252	-1,7		
KAIKKI TYÖTTÖMÄT TYÖHAKIJAT...	7220	7006	214	3,1	7637	-417	-5,5		
- NAISET.....	3492	3356	136	4,1	3705	-213	-5,7		
TYÖTTÖMISTÄ LOMAUTETUT.....	189	158	31	19,6	222	-33	-14,9		
TYÖTTÖMÄT ILMAN LOMAUTETTUA...	7031	6848	183	2,7	7415	-384	-5,2		
- ALLE 25-VUOTIAAT.....	1276	1214	62	5,1	1344	-68	-5,1		
- JOISTA ALLE 20-VUOTIAAT.....	421	462	-41	-9,9	487	-66	-13,6		
YLI VUODEN TYÖTTÖMÄÄ OLLLEET...	1295	1280	15	1,2	1449	-154	-10,6		
TYÖTTÖMÄT KASSOJEN JÄSENET.....	3363	3270	93	2,8	3419	-56	-1,6		
TYÖSSÄ OLEVAT TYÖNH. PL. SIJOIT	2330	2324	6	0,3	2335	-5	-0,2		
TYÖTTÖMYYSILÄKKÖILLÄ.....	1278	1295	-17	-1,3	1290	-12	-1,5		
LYHENNETTYLLÄ TYÖVAKUUTUKSILLA.....	70	80	-10	-12,5	83	-13	-15,7		
TYÖTTÖMYYSASTE (LOMAUTETUT HL.)	19,0	17,5			19,1				
TYÖTTÖMYYSASTE (LOMAUTETUT PL.)	18,5	17,1			18,5				
TOIMENPITEIN SIJOITETUT.....	1949	2109	-160	-7,8	2080	-131	-6,3		
TYÖHAKIJATUKSEN OIKEUTETUT YHTEENSÄ	3470	3459	11	0,3	3784	-314	-8,3		
- TYÖTTÖMÄÄ.....	3156	3069	87	2,8	3430	-274	-8,0		
- TYÖHAKIOITTELUSSA.....	204	256	-52	-25,3	243	-39	-16,0		
- TYÖHAKIOITTELUKSESSA.....	127	146	-19	-13,0	133	-6	-4,5		

TK1

TYÖVÄLITYSTILASTO, TILANNEKATSAUS 30.07.2004

TAULU 1. LASKENTAPÄIVÄN AVOINET TYÖPAIKAT, TYÖTTÖMÄT JA NIET TYÖHAKIJAT

KOKO MA

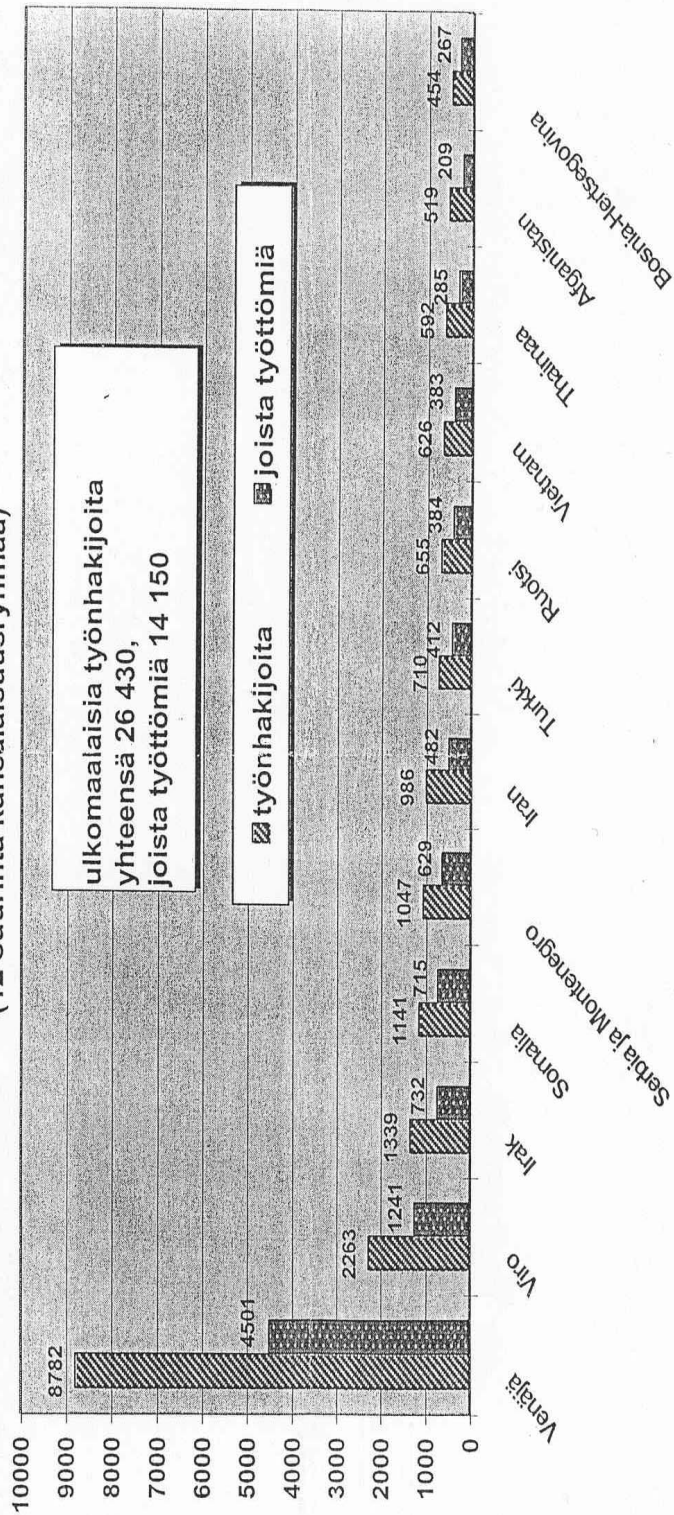
	HEINÄKUU 2004	KESÄKUU 2004	MUUTOS	HEINÄKUU KESÄKUU	2004/ 2004	HEINÄKUU 2003	MUUTOS	HEINÄKUU HEINÄKUU	2004/ 2003
AVOIMET TYÖPAIKAT.....	16213	16143	50	0,3	16597	-384	-2,3		
KAIKKI TYÖHAKIJAT.....	538626	536457	2169	0,4	535551	3075	0,6		
KAIKKI TYÖTTÖMÄT TYÖHAKIJAT...	308971	295658	13313	4,5	307314	1657	0,5		
- NAISET.....	157938	149494	8444	5,6	155797	2141	1,4		
TYÖTTÖMISTÄ LOMAUTETUT.....	11833	10343	1490	14,4	13313	-1480	-11,1		
TYÖTTÖMÄT ILMAN LOMAUTETTUA...	297138	285315	11823	4,1	294001	3137	1,1		
- ALLE 25-VUOTIAAT.....	44311	41247	3064	7,4	44407	-96	-0,2		
- JOISTA ALLE 20-VUOTIAAT.....	12186	11999	187	1,6	12960	-774	-6,0		
YLI VUODEN TYÖTTÖMÄÄ OLLLEET...	74084	73063	221	0,3	73714	370	0,5		
TYÖTTÖMÄT KASSOJEN JÄSENET.....	128292	122645	5647	4,6	124304	3988	3,2		
TYÖSSÄ OLEVAT TYÖNH. PL. SIJOIT	82898	82267	631	0,8	82317	581	0,7		
TYÖTTÖMYYSILÄKKÖILLÄ.....	50408	50720	-312	-0,6	52932	-2524	-4,8		
LYHENNETTYLLÄ TYÖVAKUOLLA.....	1790	1937	-147	-7,6	2005	-215	-10,7		
TYÖTTÖMYYSASTE (LOMAUTETUT ML.)	11,8	11,0			11,6				
TYÖTTÖMYYSASTE (LOMAUTETUT PL.)	11,3	10,6			11,1				
TOIMENPITEIN SIJOITETUT.....	45792	50449	-4657	-9,2	45670	122	0,3		
TYÖHAKIJATUKSEN OIKEUTETUT YHTEENSÄ	139187	137528	1659	1,2	138944	243	0,2		
- TYÖTTÖMÄÄ.....	129099	124388	4711	3,8	129051	48	0,0		
- TYÖHAKIOITTELUSSA.....	6262	7852	-1590	-20,2	6107	155	2,5		
- TYÖHAKIOITTELUKSESSA.....	5213	6576	-1363	-20,7	5415	-202	-3,7		

ULKOMAALAISET TYÖNHAKIJAT KANSALAIUUDEEN MUKAAN

joulukuu 2003

(12 suurinta kansalaisuusryhmää)

Lähde: Työministeriö

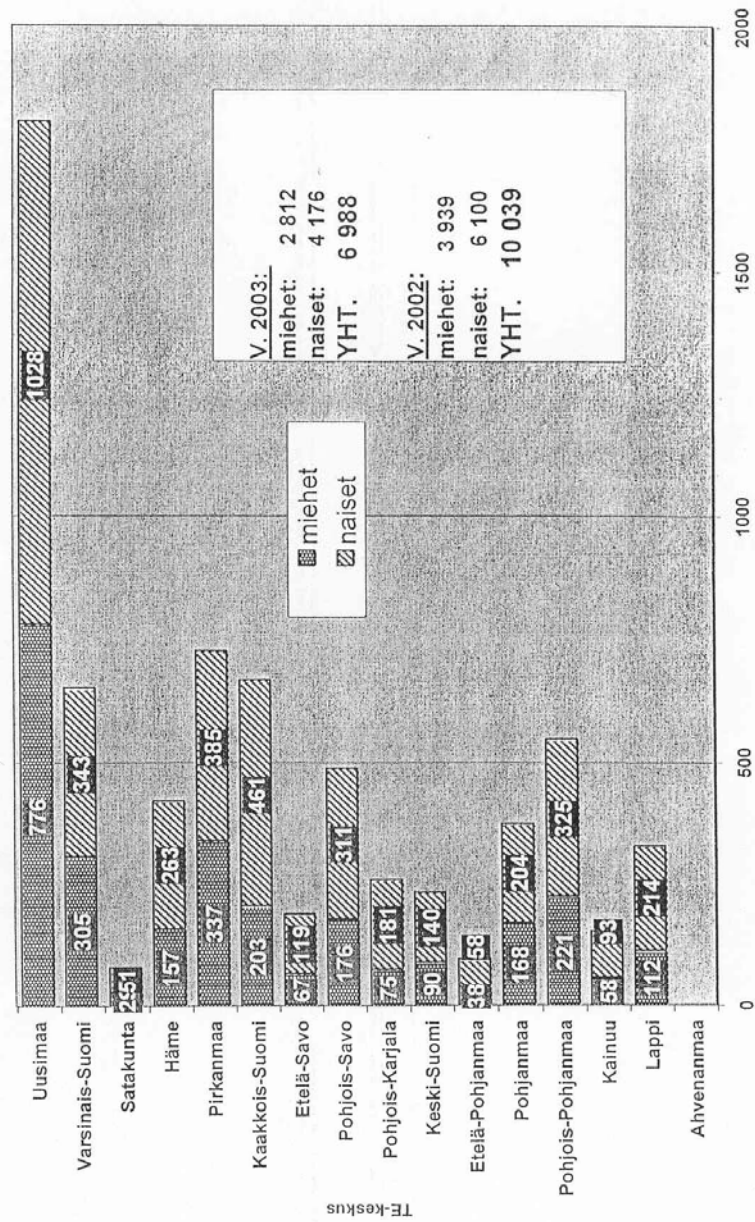

Ulkomaalaiset työnhakijat ja heihin kohdistuneet toimenpiteet

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ulkomaalaiset työnhakijat (keskim. kk:n lopussa)	20 965	21 779	21 999	22 786	24 285	25 920
ulkomaalaiset työttömät työnhakijat (keskim. kk:n lopussa)	14 245	13 891	13 420	13 794	13 914	13 767
sijoittumisia työhön avoimille työmarkkinoille	6 318	7 342	8 238	9 048	10 324	11 380
sijoittumisia työllistämistoimenpiteillä	4 912	5 320	5 885	6 275	7 514	9 097
työvoimakoulutuksen aloittamisia	8 071	9 422	10 210	10 299	12 670	13 388

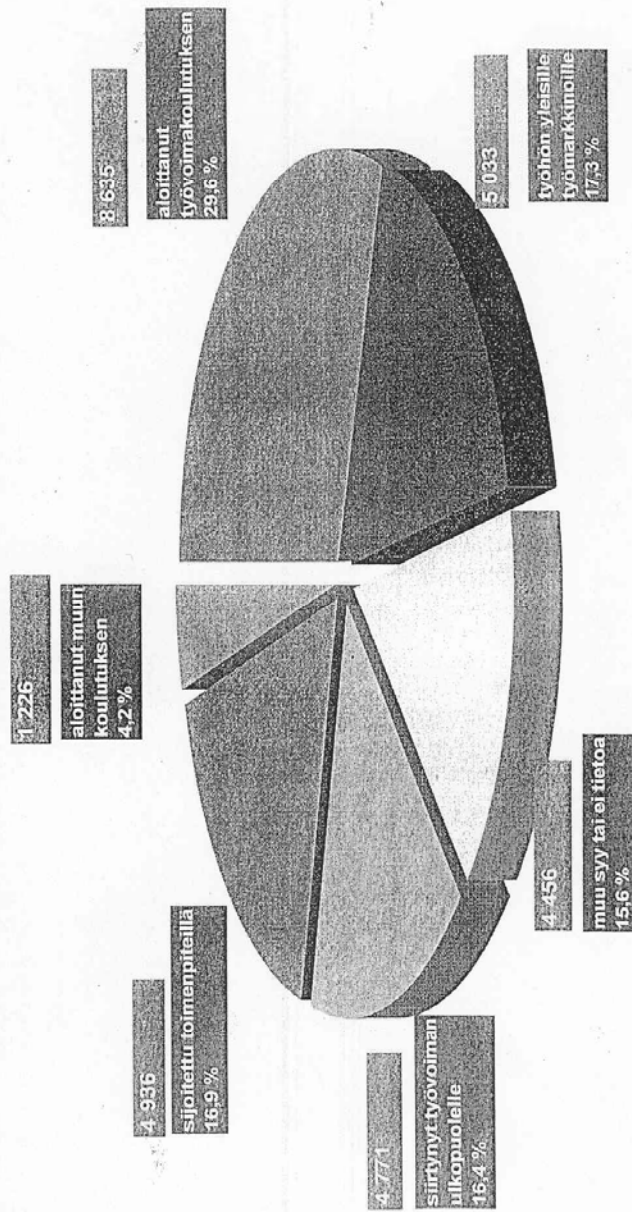

Maahanmuuttajatyönhakijoille tehdyt kotoutumissuunnitelmat
v. 2003

Mitä kotoutujille tapahtui v. 2003?

Lähde: Työministeriö

TEEMAHAASTATTELUN AIHEALUEET

- henkilötietoja
- opinnot kotimaassa
- työtehtävät kotimaassa
- suomenkielen opiskelu
- työharjoittelu- ja työpaikat Suomessa
- työllistymisen mahdollisuuksia
- työllistymisen esteitä

HAASTATTELUN ALKUPERÄISILMAUKSET (sisällönanalyysi)

...minä oon kotosin Venäjän Karjalan tasavalta ... Venäjältä ...Tsetseeniasta... Venäjän Karjalasta ...Brasiliasta ...a

...minun äidinkieli on venäjä... venäjä ...venäjä ...venäjä ...portugali...b

...minä olen ollut Suomessa kaksi vuotta..... 4 vuotta... 3 vuotta..... syksyllä on kaksi vuotta... 20 vuotta ... c

...kyllä minä oon töissä olin... olin... on aina... olin...d

...semmonen ammatti virkailija...ensin olin kirjanpitäjänä, sitten kaupassa ... kaupassa töissä ...kaupassa ... minä olin asianajaja ja vakinainen semmonen 8 vuotta, minä olin työssä pankissa...e

...ei minä on virkailija... olin ekonomi, mutta olin töissä kirjanpitäjänä... tukku- ja vähittäiskauppias ... myyjä.... asianajaja...f

...minun on keskikoulu Petroskoi ja jatkaa teknikkokoulu. ...en oikein tiedä, mikä se on Suomessa, ekonomi Venäjällä... tukku - ja vähittäiskauppias... minä opiskelin tradenomiksi, oppisopimuksella... lakiopisto, lakiopinnot...g

...ei minä oon saanut ensimmäinen kurssi suomen kieli nyt minä opiskele peruskurssi, jatkokurssi ja sujuvakurssi. ...olin puoli vuotta sitten, jatkokurssilla, mutta en ollut Venäjällä, täällä Suomessa ... ei ollut ensimmäinen kerta, tämä on kolmas kerta...toinen kurssi, tämä on jatkokurssi ...1 vuotta takaisin päin ...haapavedellä semmonen kurssi, mikä oli kestänyt vähän aikaa ja siitä on 3 vuotta...h

...kyllä, varmasti minä haluan opiskella eteenpäin. ...haluaisin vielä opiskella, ...ei minä haluaisin mennä opiskelemaan, saada joku ammatti ...haluan, ...kyllä miksi, tämä on keskeinen homma...i

...no, minä tuntee hm paljon yksi sana minä tiedän ja voisko käydä suomen kieli ihan parempi kun oli nyt peruskurssi. ...oppinut vähän ei paljon, ...no tuntuu, mutta pitää vielä harjoitella. ...minä olen oppinut kyllä ...kyllä, opin...j

...on, on kyllä minun on riittävä parempi kuin tulisi kurssi kirjeen aiheista, miten kirje kirjoitetaan...on riittävät, mutta minusta pitää olla enemmän kielioppia...historiaa yleisesti ja politiikkaa...minä haluan hyvin puhua suomee, koska minä haluan mennä työssä...k

...kyllä minä olen, kyllä minä hyvin tyytyväinen...olen kyllä...on hyvä...on kyllä...ei minä luulen, että on ihan hyvä...l

...k yllä minä olin on oikea tulo, minä yrittää saada työ...minä haluaisin opiskella vielä lisää, haluaisin, jos se on mahdollista mennä ammattikorkeakouluun...minä haluan hyvin puhua suomee, koska minä haluan mennä työssä...minä laitoin paperit ammattikorkeakoulusta, minulle tulee paperit minun kotiin ammattikorkeakoulusta ja minua kutsu testi, mutta minä en mene, koska minä ei varma, minä ei usko, koska minä en osaa äidinkieltä ja sitten koulussa tai oppisopimus...m

...no, ei valitettavasti, pitää opiskella joskus vähän kouluainetta lisää...en usko...en usko...ensin parempi kauemmin opiskella suomea ja sitten ehkä työ...kyllä, minä kävin jo työpaikalla...n

...ei ollut töissä, ei ollut harjoitus, kurssiharjoitus oli meillä vähän...olen ollut työharjoittelussa, täällä Kajaanissa...Pentik-kaupassa kaikenlaista, paketoin lahjatavaroita, hinnoittelin ja laitoin hyllyihin, en palvellut asiakkaita, koska en puhu niin hyvin...olin työharjoittelussa tämän kurssin aikana ja viime kurssin aikana. Kajaanissa, kirjakaupassa ja päiväkodissa...minä suoritin harjoittelun Hotelli Kainuun portissa ja minut kutsuttiin toiseen työharjoitteluun sinne. Minä ajattelen, työharjoittelussa minulle enemmän tulee lisää sanaa, kuin tässä, koska minun harjoittelussa ihminen puhuu aina suomen kieltä, venäjää ei ja minun on pakko ymmärtää mitä ihminen puhuu ...olen, työssä semmonen omakotitalossa, jossa emäntänä, maatalousemäntä, 17 vuotta. Ja työharjoittelussa kävin vain maahanmuuttajatoimistossa...o

Kyselylomake suomen kielen opiskelijoille

MERKITSE RASTI (X), OLE HYVÄ !

1.	2.	3.
SUKUPUOLI	SIVIILISÄÄTY	MINKÄ IKÄINEN OLET ?
☐ NAINEN	☐ NAIMATON	☐ - 18
☐ MIES	☐ NAIMISSA	☐ 19 - 28
	☐ AVOLIITTOSSA	☐ 29 - 38
	☐ LESKI	☐ 39 - 48
	☐ ERONNUT	☐ 49 - 58
		☐ 59 - 68

4.
MISTÄ MAASTA SINÄ OLET KOTOISIN?

5.
KUINKA KAUAN SINÄ OLET OLLUT SUOMESSA? _____ KUUKAUTTA _____ VUOTTA

6.
OLETKO SINÄ ?
OPISKELIJA ☐ KOTIÄITI ☐ ELÄKELÄINEN ☐ TYÖSSÄ ☐ TYÖTÖN ☐

7.
JOS OLET TYÖSSÄ TÄÄLLÄ, MITÄ TYÖTÄ SINÄ TEET?

8.
OLITKO KOTIMAASSASI ?
OPISKELIJA ☐ KOTIÄITI ☐ ELÄKELÄINEN ☐ TYÖSSÄ ☐ TYÖTÖN ☐

9.
MITÄ TYÖTÄ SINÄ TEIT KOTIMAASSASI ?

10.
OLETKO?
TURVAPAIKANHAKIJA ☐ KIINTIÖPAKOLAINEN ☐ PALUUMUUTTAJA
☐ AVOLIITTOSSA SUOMALAISEN KANSSA ☐ TYÖN VUOKSI SUOMESSA ☐

11.
MIKÄ SINUN ÄIDINKIELESI ON ?

12.
OSAATKO LUKEA ÄIDINKIELTÄSI ?
EN OSAA ☐ KYLLÄ, VÄHÄN ☐ KYLLÄ, HYVIN ☐

13.

OSAATKO KIRJOITTAÄ ÄIDINKIELTÄSI ?

EN OSAA ☐ KYLLÄ, VÄHÄN ☐ KYLLÄ, HYVIN ☐

14.

OSAATKO MUITA KIELIÄ, MITÄ? KIRJOITA TÄHÄN

15.

ONKO JOKU PYYTÄNYT SINUA OPISKELEMAAN SUOMEA?

KUKA ON PYYTÄNYT? MIES☐ **VAIMO**☐ **LAPSI**☐ **YSTÄVÄ**☐ **TYÖNANTAJA**☐

VIRANOMAINEN(TYÖVOIMATOIMISTO) ☐

16.

PIDÄTKÖ SUOMENKIELEN OPISKELUSTA ?

KYLLÄ ☐ **EN** ☐

17.

ONKO SUOMENKIELEN OPISKELU VAIKEAA ?

KYLLÄ ☐ **EI** ☐

18.

OLETKO TYYTYVÄINEN OPETUKSEEN ?

KYLLÄ ☐ **EN** ☐

19.

MISTÄ AIHEISTA TAI ASIOISTA HALUAISIT ENEMMÄN OPETUSTA?

KIRJOITA TÄHÄN !

20. Tarve päästä opiskelemaan eteenpäin

OPISKELEN SUOMEA, KOSKA HALUAN MENNÄ AMMATTIKOULUUN ☐

LUKIOON ☐ **AMMATTIKORKEAKOULUUN** ☐ **YLIOPISTOON** ☐ **EN HALUA**
☐

MIHIN MUUHUN

KOULUUN?_____

21. Halu saada työtä

OPISKELEN SUOMEA, ETTÄ VOIN MENNÄ TYÖHÖN, KYLLÄ ☐

EN ☐

22. Velvoite opiskella

OPISKELEN SUOMEA, KOSKA MINUN ON PAKKO OPISKELLA,

ETTÄ SAAN RAHAA, KOSKA ASUN TÄÄLLÄ, KYLLÄ ☐

EI ☐

23. Oma halu opiskeluun

OPISKELEN SUOMEA, VAIKKA EI OLE PAKKO, KOSKA MINÄ HALUAN OPISKELLA

KYLLÄ ☐

EI ☐

24. Halu entiseen ammattiin

OPISKELEN SUOMEA, KOSKA HALUAN PÄÄSTÄ ENTISEEN AMMATTIINI
KYLLÄ ☐ EI ☐

25. Halu saada suomalaisia ystäviä

OPISKELEN SUOMEA, KOSKA HALUAN SUOMALAISIA YSTÄVIÄ
KYLLÄ ☐ EI ☐

26. Tarve päästä harrastamaan

OPISKELEN SUOMEA, ETTÄ VOIN HARRASTAA

KIRJOITA HARRASTUS TÄHÄN

KYLLÄ ☐ EI ☐

27. Asioiminen

PÄRJÄÄTKÖ SUOMEN KIELELLÄ, KUN KÄYT KAUPASSA?

HYVIN ☐ MELKO HYVIN ☐ AIKA HUONOSTI ☐ HUONOSTI ☐

28. LÄÄKÄRISSÄ ?

HYVIN ☐ MELKO HYVIN ☐ AIKA HUONOSTI ☐ HUONOSTI ☐

29. PANKISSA ?

HYVIN ☐ MELKO HYVIN ☐ AIKA HUONOSTI ☐ HUONOSTI ☐

30. VIRANOMAISEN LUONA

HYVIN ☐ MELKO HYVIN ☐ AIKA HUONOSTI ☐ HUONOSTI ☐

31. Työelämä

JOS OLET TYÖSSÄ, TAI TYÖHARJOITTELUSSA, PÄRJÄÄTKÖ SUOMEN KIELELLÄ ?

MELKO HYVIN ☐ HYVIN ☐ MELKO HUONOSTI ☐ HUONOSTI ☐

32. Ystävät ja harrastukset

JOS SINULLA ON JOKU HARRASTUS, ESIM. URHEILU TAI SUOMALAISIA YSTÄVIÄ

PÄRJÄÄTKÖ SUOMEN KIELELLÄ?

MELKO HYVIN ☐ HYVIN ☐ MELKO HUONOSTI ☐ HUONOSTI ☐

